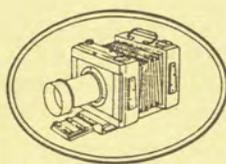

OBJEKTIV

Nr. 73

September 1996

Dansk Fotohistorisk Selskab

Cykelfabrikant Chr. Ahl's reklamecykel "Hercular - en menneskelig motor" er bygget over en velocipede fra 1870'erne. Formodentlig har den aldrig været i produktion da balancen har været næsten umulig. Den engelske tekst fortæller: "The Hercular kører udelukkende ved den menneskelige motorbalances egen kraft, dygtighed og evne. Med 25 personers samlede vægt på over 4000 pund på monstret, ligner flertons vipperen, en ægte bicycle to-hjuler på alle måder".
Samling: Andreas T. Mørch.

Forside:

Fotograf Otto Wedel (1840-ef. 1913) drev fra ca. 1874 "Vélocipède Skole" i København. Her ses han selv i sadlen, iført høj hat og skuende blik. Visitkortfotografiet fra ca. 1869.

INDHOLD

- 2 Dresden - den tyske kameraindustris højborg
4. del.
Lars Schönberg-Hemme
- 14 84 år i øjet
- pressefotografi i Danmark 1912-1996
- pressekameraet
2. del.
Mogens von Haven
- 26 Med cyklen til fotografen
- en samlers dokumentation
Gerhard Ryding & Flemming Berendt
- 38 Reportage- og pressefotograf
Jacob A. Riis
Flemming Berendt
- 46 Filmens 100-års dag
- fest for filmens fædre
Mogens Svane
- 48 Udstillinger & boganmeldelser
- 58 Samlerdillen
- 62 Dit & Dat
Generalforsamling & Landsmøde
- 67 Anvisningssalgslisten
- 70 Møderækken & mødereferat

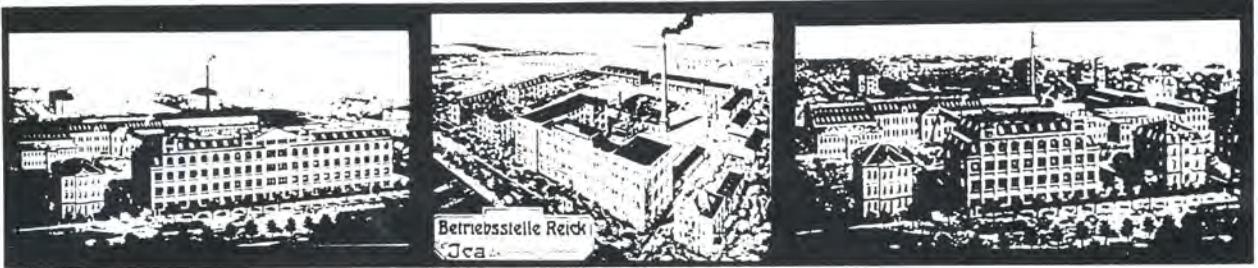
Computerudskrift: *Niels-Ove Rolighed*

Redaktion: *Flemming Berendt*

GOECKER
PROF-SERVICE
35821100
Isangade 13A • 2200 København N
Postboks 600 • Fax 35 82 52 00

Dresden

Den tyske kameraindustris højborg

Dette afsnit handler om perioden fra dannelsen af kæmpekoncernen Zeiss Ikon i 1926 til udbruddet af 2.verdenskrig i 1939.

Man må kalde det Dresdens storhedstid som førende by inden for tysk fotoindustri.

Det er ikke den periode hvor der er flest beskæftiget inden for branchen. Den kommer først senere. Men det er den tid hvor visionerne er størst og hvor de tekniske resultater er mest bemærkelsesværdige.

4. Del

Lars Schönberg-Hemme

Perioden 1926-39

Historien om fotoindustrien i Dresden fra slutningen af forrige århundrede og frem til udbruddet af 2.verdenskrig er et overtydeligt lærestykke om hvordan det går, når konkurrencen og de frie markeds kræfter får lov at udvikle sig helt frit. Der er tale om en fremadskridende proces efter helt faste, nærmest naturbundne regler.

Under processen - som kun varer ca. 50 år - ændres strukturen inden for branchen totalt, og samtidig ændres menneskenes forhold og deres opfattelse af sig selv og af samfundet ligeså fundamentalt.

Dette afsnit af beretningen om fotoindustrien i Dresden omhandler årene 1926-39 og allerede ved begyndelsen af denne periode er processen langt fremskreden.

Politiske forhold

1.verdenskrig er overstået med katastrofale følger

for den nye tyske stat. De områder som Preußen i 1700-tallet har inddraget i forbindelse med Polens opløsning danner nu, sammen med de områder som Rusland og Østrig på samme måde har tilegnet sig, det nye Polen. Grænsen drages efter princippet at overalt hvor der er et væsentligt polsk befolkningselement tilfalder området Polen. Op igennem 1800-tallet er der i det østlige Preußen, fra 1871 det østlige Tyskland, sket en vældig folkeblanding, hvor polakkerne har været mobil og billig arbejdskraft.

I praksis betyder denne holdning hos de sejrende allierede magter at bl.a. Schlesien bliver skåret midt over og at Østpreußen bliver adskilt fra det øvrige Tyskland af »den polske korridor«. Samtidig bliver Tyskland pålagt en uoverskuelig stor krigsskadeerstatning.

I Dresden er der, som i næsten alle store tyske byer, ingen materielle ødelæggelser efter krigen. Sachsen afstår heller ikke land. Alt ser ud som

det plejer, og livet fortsætter også næsten som det plejer. Men det er ikke som det plejer. Hele Tyskland kastes i begyndelsen af tyverne ud i en gigantisk krise og den rammer især hårdt i store industribyer som f.ex. Dresden.

Samtidig ændres de politiske forhold. I kejserrigets tid har ikke ligefrem hersket diktatur - bestemt ikke. Men Rigsdagen i Berlin har heller ikke kunnet kaldes et rigtigt parlament; for selv om politiske partier har været tilladt, og selv om hver delstat har sendt demokratisk valgte repræsentanter til Rigsdagen, har parlamentarisme ikke været praktiseret. Kejseren og den af ham indsatte regering har ledet landet.

Nu indføres ægte demokrati med lovbestemt parlamentarisme.

I Sachsen har Socialdemokratiet længe været fuldstændig dominerende. Det er en følge af den stærke industrialisering i delstaten og af den høje befolkningsskoncentration i de store byer. Det er også en følge af at menigmand absolut ingen indflydelse har på sine egne arbejdsforhold. Og det bliver der ikke ændret på efter indførelsen af parlamentarisk demokrati.

Zeiss Ikon

I Dresden er to fotofabrikker gigantisk store i forhold til alle andre inden for branchen, Ica og Ernemann. De er praktisk talt lige store. Ica er et resultat af en lang række fusioner og må i praksis betragtes som en art datterselskab af Carl Zeiss i Jena. Ernemann er derimod én mands værk, og selv om Heinrich Ernemann har opkøbt enkelte mindre virksomheder på sin vej mod toppen, må Ernemann A/S betragtes som en virksomhed der som følge af god produktudvikling og godt købmandsskab kombineret med aggressiv markedsføring igennem 37 år er vokset og vokset fra det rene ingenting til én af verdens to største kameorafabrikker.

Men nu er det slut.

Den administrerende direktør for Ernemann, *Alexander Ernemann*, kommer i marts måned 1926 til den konklusion at hvis Ernemanns produktion skal bestå, må virksomheden acceptere den fusion som Carl Zeiss foreslår. Der er ikke tale om en naturgiven sammenslutning, men om en fremprovokeret situation, som Carl Zeiss har

Carl Zeiss

H. Ernemann.

været hoveddrivkraften bag. 17 års hård kamp mellem Ernemann og det Zeissejede Ica er afsluttet og det nye selskab **Zeiss Ikon** dannes.

Det sker på et tidspunkt hvor den ødelæggende økonomiske krise i Tyskland er ved at blive afløst af en begyndende verdenskrise. Der bliver tale om en hård start for en virksomhed der er exportleverandør til hele verden. Ind i Zeiss Ikon træder ud over Ica og Ernemann også stuttgarterfirmaet Contessa-Nettel og den optiske fabrik C.P.Goerz i Berlin.

Contessa-Nettel har i en del år været ude for fjendtlige aktieopkøb fra Carl Zeiss' side og har reelt siden 1920 været styret af Zeiss.

Fabrikkenes direktør og chefkonstruktør *August Nagel* har indskrevet sig i fotohistorien med store bogstaver for sine konstruktive evner. Produktionen har hovedsagelig bestået i mellemformat- og storformatkameraer af vidt forskellige typer, bl.a. spejlreflex, stereo, og panorama. Exportandelen er den største i Tyskland, 85%.

Fra 1925 er Contessa-Nettel optaget i »foreningen til Ernemanns udslettelse« under ledelse af Carl Zeiss.

Det samme er Goerz blevet. Og her er forklaringen lidt sværere at finde. Goerz er ikke økonomisk bundet til Zeiss på anden måde end at de er direkte konkurrenter. Zeiss er størst og Goerz næststørst som optisk virksomhed i Tyskland. Goerz er faktisk noget af det helt store med mere end 2000 ansatte, og det fremstiller objektiver af absolut fremragende kvalitet. Dertil kommer at det ligesom Zeiss har eget glasværk for optisk glas - foruden glas til helt andre formål, f.ex. krystalglas eller glas til de nye armaturer til elektriske lamper.

Poul Henningsen har givet udtryk for sin benovelse over at vinde guldmedaille på verdensudstillingen i Paris i 1925 for sin PH-lampe i snæver konkurrence med det mægtige Goerz.

Men op til 1925 er Goerz trods alt i alvorlige vanskeligheder. Ligesom Zeiss føler det sig trykket af at Ernemann gør sig uafhængig af underleverandører og det er naturligvis også ubehageligt for Goerz at den anden store kamerafabrik, Ica, udelukkende bruger Zeissoptik til bedre kameraer. Meget uheldigt er det at det barberede tyske forsvar efter afslutningen af 1.verdenskrig beslutter sig for udelukkende at købe optiske instrumenter hos Zeiss og ikke som hidtil også hos Goerz. Derfor er man i ledelsen åben over for de tilbud som det amerikanske Eastmann Kodak Co. kommer med om overtagelse af virksomheden.

Zeiss føler sig nødsaget til at fremkomme med særligt fordelagtige tilbud og det lykkes efter meget lange og seje forhandlinger at få Goerz med i klubben - dog kun moderselskabet, ikke de forskellige datterselskaber.

Da det endelig i marts 1926 lykkes at gøre Ernemann mør, er det altså 4 virksomheder der sluttes sammen til Zeiss Ikon. Carl Zeiss selv er formelt set ikke med i sammenslutningen. Men det har aktiemajoriteten med 53%. Reelt er Zeiss Ikon at betragte som en del af Carl Zeiss.

Baggrunden for sammenslutningen

Tankegangen bag sammenslutningen er ikke den samme hos alle de deltagende parter. Men nogle træk står helt klart og har på dette tidspunkt været målet i mange år.

Stor vil være større. Det er en tendens der ligger i den menneskelige natur og som, når den bliver overført på store industrivirksomheder, kan udarte i det helt groteske.

Et særligt argument for sammenslutningen, der har været fremført mange gange siden århundredets begyndelse, er at når de store kamerafabrikker i Dresden ikke længere behøver at konkurrere hinanden ud, vil det være muligt i stedet at bruge resurserne på et omfattende udviklingsarbejde. En så stor virksomhed som Zeiss Ikon har råd til at betale en stor forskningsafdeling - også selv om der ikke opnås resultater lige med det samme.

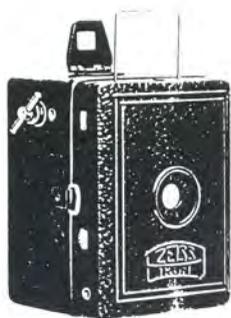
For det styrende selskab, Carl Zeiss, som jo ikke er nogen kamerafabrik, men et optisk firma, er Zeiss Ikon først og fremmest et sikkert afsætningssted for Carl Zeiss' objektiver. Det er naturligvis Carl Zeiss meget om at gøre at Zeiss Ikon ikke bare bevarer sin nuværende størrelse, men også at det bliver større. Det er det stadigt voksende amatørmarked der skal dækkes.

Ny struktur

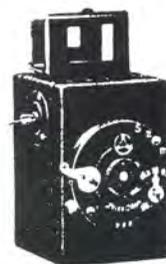
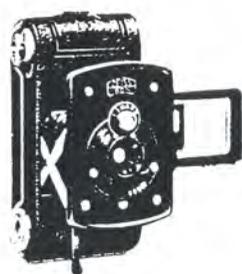
Derfor udvikles der i det nye selskabs bestyrelse, som har repræsentanter fra alle de tidligere selvstændige fabrikkers ejerkreds, en plan for hvordan modelpolitikken skal bygges op og forenkles og hvordan arbejdet skal fordeles mellem de enkelte fabrikker. I modsætning til ved sammenslutningen til Ica i 1909 er der nemlig denne gang ingen fabrikker der bliver nedlagt. Fra at være et rent dresdner foretagende er det nu en vidtspændende koncern med afdelinger i Berlin og Stuttgart, senere også i Kassel.

Goerzes afdelinger i Wien og Bratislava når at komme med i sammenslutningen inden de rationaliseres bort. De er oprindeligt oprettet for at kunne forsyne henholdsvis den østrigske og den ungarske hær i dobbeltmonarkiet Østrig-Ungarn med militære måleinstrumenter. Men som skæbnen mager det, bliver Østrig-Ungarn efter 1.verdenskrig splittet op i mange dele, og Bratislava kommer ikke med i det nye halverede Ungarn.

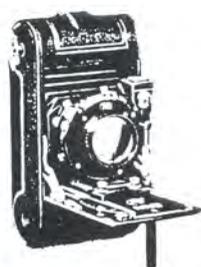
Historien om hvordan det går Zeiss Ikon fra stiftelsen i 1926 til opløsningen i 1972 er skildret her i Objektiv nr. 54, 55, og 57 i artikelserien »Giganten der Forsvandt« (1991 og 1992). Endnu tidligere har bladet bragt en oversættelse af Zeiss Ikon's jubilæumsskrift fra 1937 »I Zeiss Ikon's Spejl«. Derfor vil jeg ikke skildre modeludbuddet i perioden 1926-39 indgående, men kun omtale hovedtrækkene.

Baby-Box.

Unette til enkeltbilleder 22 x 31 mm.

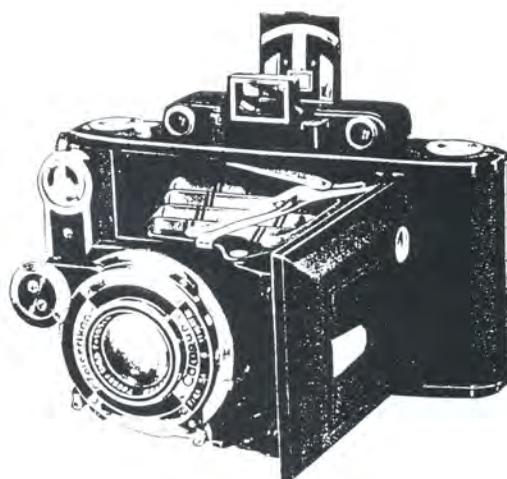
Bobette I & II.

Box-Tengor fremstilledes til 3 forsk. formater.

Kolibri.

Super Ikonta.

Der oprettes en stor forsøgs- og udviklingsafdeling i Zeiss Ikons hovedsæde i den tidligere Ica-fabrik i Dresden. Som chef for afdelingen ansættes i april 1929 *Heinz Küppenbender*. Han bliver en helt afgørende person for Zeiss Ikon i mange år frem.

Under hans ledelse påbegyndes ikke blot et stort udviklingsarbejde, men der gennemføres også rationalisering af alle arbejdsgange på fabrikkerne. Efter amerikansk mønster omstilles til en art samlebåndproduktion og alle enkeltdele der indgår i kameramodellerne standardiseres, så man kommer ned på så få reservedelsnumre som muligt.

Det er klart at de specialer de enkelte fabrikker har opbygget igennem mange år så vidt muligt skal udnyttes, men ikke nødvendigvis, hvis de ikke passer ind i den nye modelpolitik, og heller ikke nødvendigvis på den samme fabrik som hidtil.

Det giver naturligvis turbulens. Det må f.ex. have været ejendommeligt for medarbejderne på den hæderkronede Goerz-fabrik at al produktion af objektiver indstilles, fordi samtlige objektiver til Zeiss Ikons kameraer, bortset fra de allerbilligste, skal fremstilles af Carl Zeiss. Efter den nye arbejdsdeling skal Goerz-fabrikken fremstille kasseapparater og lignende meget simple kameraer. Goerz har været førende inden for avancerede spaltelukkere, og den ekspertise udnyttes, men ikke i Berlin.

Modeludbuddet inden for almindelige kameraer er det første år efter sammenslutningen på 1050. I 1939 er det skåret ned til 56 (24 modeller i i alt 56 varianter).

Til gengæld er der nu tale om egentlig masseproduktion af de enkelte modeller.

Selv om der er blevet rationaliseret til den store guldmedaille, bliver medarbejderstaben ikke formindsket - tværtimod. I 1926 - efter fyringer som følge af sammenlægningen - er den på 4.212, i 1939 på 9.950.

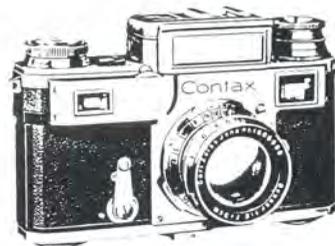
Udtyndingen i mængden af modeller sker ikke bredt over hele feltet. Alt hvad der hedder storformat forsvinder og det samme gør spejlreflex. Der satses på mellemformater og det nye småbilledformat på 35mm kinofilm.

Contax I med Sonnar 1:2 f=5 cm.

Contax II med Sonnar 1:2 f=5 cm.

Contax III med Sonnar 1:2 f=5 cm.

Pengenes skal tjenes på masseproduktion af billige kameraer til det hastigt voksende amatørmarked. Det sker i snæver konkurrence med Kodak og Agfa. Men i modsætning til disse udmærkede fabrikker vælger Küppenbender at gøre sine modeller mere avancerede, mere solide, og lidt dyrere. Fra starten skal det være sådan at der skal være prestige forbundet med navnet Zeiss Ikon - også når det gælder de billige modeller.

Derudover satses der på at udvikle avanceret teknik i mellemprisgruppen og på at fremstille det sublime i den dyre ende.

Contax

Zeiss Ikons absolutte topprodukt fra 1932 og frem hedder **Contax**, som fremstilles på den hidtidige Ica-fabrik. Forsøgs- og udviklingsafdelingen arbejder intenst i 3 år på at udvikle det. Der er tale om et småbilledkamera til formatet 24x36 med koblet afstandsmåler, udskiftelig optik, indbygget søger til 2 brændvidder, metalspaltelukkere, og et utraditionelt forsmønt design.

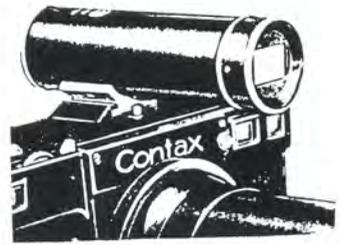

Søgermaske.

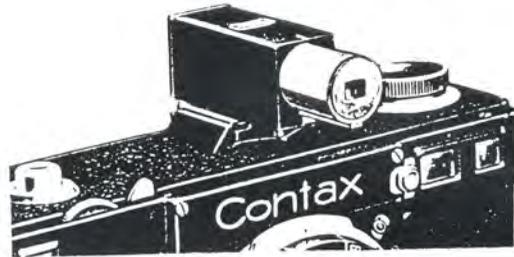
Universalsøger.

Telesøger.

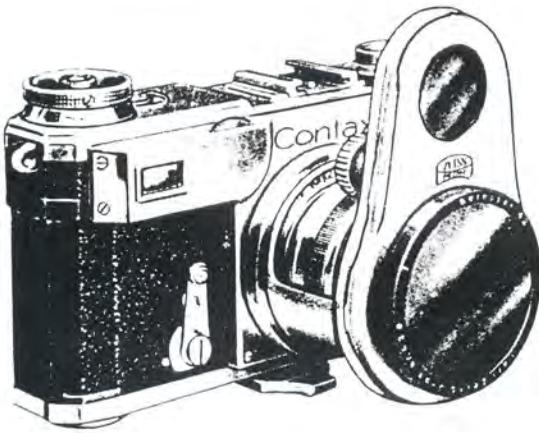
Vidvinkelsøger.

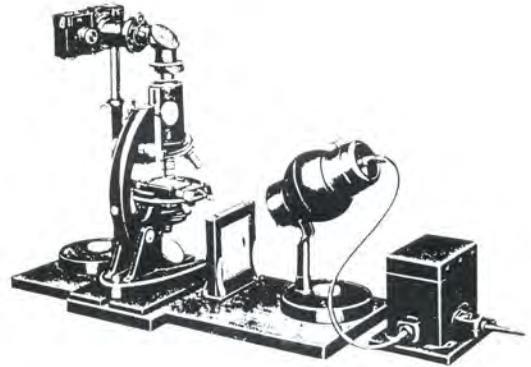
Søger til to brændvidder.

*Verdens første lysrammesøger.
Albadasøger.*

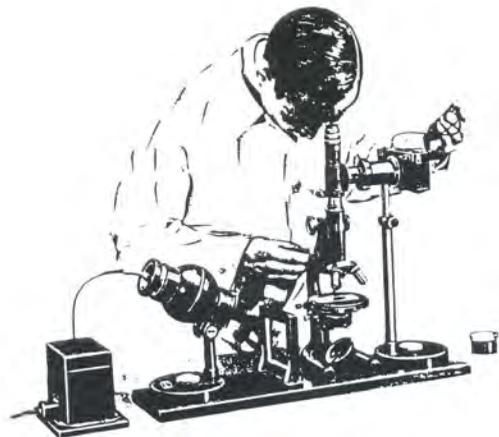
Polarisationsforsats til Contax I og II.

Mikroskopopstilling med prismeforsats.

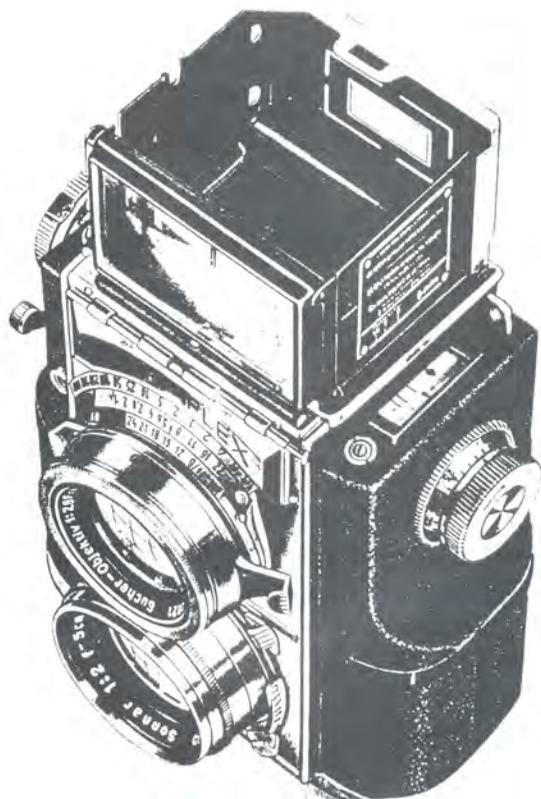

*Contax II med indstillingskinne
og kuglehoved.*

Opstilling til mikrofotografering.

Contaflex

Contaflex med spejlrefleks søger i stedet for gennemsnitssøger og afstandsmåler.

Fra 1934 forsynes det med en bemærkelsesværdig nyskabelse, drejekileafstandsmåleren, som er mere præcis end den hidtidige spejlafstandsmåler og desuden langt mere modstandsdygtig over for rystelser.

Fra 1935 fremstilles en variant med navnet **Contaflex** med spejlreflex søger (to-øjet spejlreflex) i stedet for gennemsigtssøger og afstandsmåler.

Endelig i 1936 kommer kronen på værket, **Contax II/III**. Her er søger og svingkileafstandsmåler bygget sammen til en enhed, og vi har verdens første målesøgerkamera.

Contax er et højteknologisk produkt, langt mere avanceret end konkurrenten Leica, men også dyrere, større og tungere.

Det kan fås med indbygget belysningsmåler (heller ikke set før), og frem for alt er objektivprogrammet helt enestående. Til det formål har Carl Zeiss allieret sig med den medarbejder hos Ernemann der udviklede objektivet til Ermanox, *Ludwig Bertele*.

Objektiverne

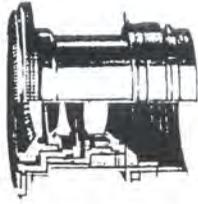
Han konstruerer (i samarbejde med mange andre mennesker) de fleste af de lysstærke objektiver

til Contax under navnene **Sonnar** og **Biogon**. Sonnar-objektiverne udmærker sig ved at være af triplettype, selv om de er lysstærke (op til lysstyrke 1:1,5). Det betyder at de har færre reflexer end andre objektiver med tilsvarende lysstyrke. Specielt udgaverne med 8,5, 13,5, og 18cm brændvidde har en helt usædvanlig god afbildningskvalitet, og selv om Sonnarerne med normalbrændvidde ikke har helt samme standard, er de i hvert fald langt bedre end konkurrenterne. Biogon-objektivet fra 1936 er en vidvinkel med lysstyrke 1:2,8. Den er entydigt verdens bedste vidvinkelobjektiv i mere end tyve år.

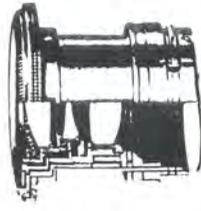
Endnu et stort skridt fremad tages i 1935, hvor *Alexander Smakula* fra Carl Zeiss opfinder coatingen. Processen holdes ganske vist hemmelig i et par år, fordi fabrikken vil forbeholde den til sin militære produktion. Men den frigives i 1938 og bruges først og fremmest på de lysstærkeste objektiver. F.ex. leveres alle Sonnar 5cm/1:1,5 fra 1939 med T-belægning (et rødt T er indgraveret ved siden af objektivets navn).

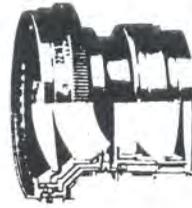
Triotar 1:3,5 f=5 cm

Tessar 1:3,5 f=5 cm

Tessar 1:2,8 f=5 cm

Sonnar 1:2 f=5 cm
(versenkbare Fassung)

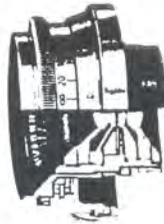

Sonnar 1:1,5 f=5 cm

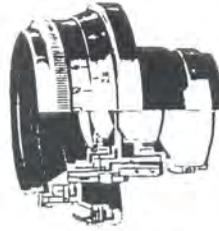
Die kurzbrennweitigen Objektive der Kleinbildcameras

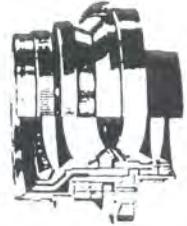
Tessar 1:8 f=2,8 cm

Orthometar 1:4,5 f=3,5 cm

Biogon 1:2,8 f=3,5 cm

Biotar 1:2 f=4 cm

Tessar 1:8
f=2,8 cm

Biotar 1:2
f=4 cm

Tessar 1:3,5
f=5 cm

Tessar 1:2,8
f=5 cm

Sonnar 1:2
f=5 cm

Sonnar 1:1,5
f=5 cm

Et udsnit af Carl Zeiss omfattende objektivsortiment.

Melleformat

Også i melleformat fremstiller Zeiss Ikon noget fremragende.

Ikonflex er et glimrende 2-øjet spejlreflexkamera fra 1934 i melleprisklassen. Konceptet minder om Rolleiflex, og har samme format.

Super-Ikonta er topkameraet i melleformat. Det er et springkamera og har ligesom Contax I fra 1934 drejekileafstandsmåler, men ikke udskiftelig optik. Det fremstilles som de øvrige kameraer af den type på den tidligere Contessa-fabrik i Stuttgart og er altså ikke et Dresden-produkt.

Andre produkter

Ud over almindelige kameraer har Zeiss Ikon en stor produktion af helt andre produkter.

Først og fremmest videreføres Ernemanns fabrikation af kinoapparatur, nu blot ikke længere i samarbejde med Krupp.

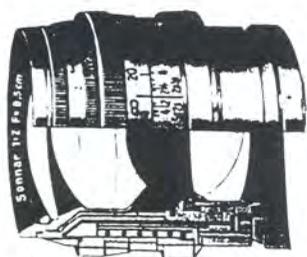
Zeiss er eneleverandør af optiske instrumenter til

det tyske militær. Efterhånden som trediverne skrider frem bliver det en afdeling med meget stor omsætning. Landets ledelse fra 1933 og frem er meget interesseret i at fremme netop den militære sektor og gøre den så teknisk avanceret som muligt.

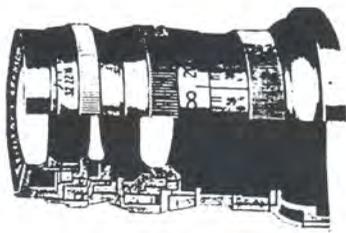
Fra Goerz har Zeiss Ikon arvet en kemisk fabrik ved Berlin som omdannes til filmfabrik. Her fremstilles Tysklands mest solgte sorthvidfilm gennem en årrække (Zeiss Ikon Orthochrom 18 DIN). Derimod videreføres Ernemanns emulsionsvarefabrik ikke.

Helt uden for det fototekniske regi har Zeiss Ikon sideløbende en stor produktion af sikkerhedslåse, projektører, biltilbehør, og bogholderimaskiner.

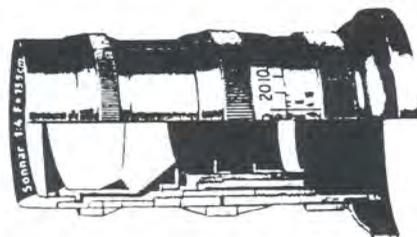
Alt i alt er dannelsen af Zeiss Ikon og den første periode frem til 2.verdenskrig én lang succeshistorie. Dresden råder stadig over verdens største kamerafabrik og den fabrik der fremstiller de mest avancerede produkter.

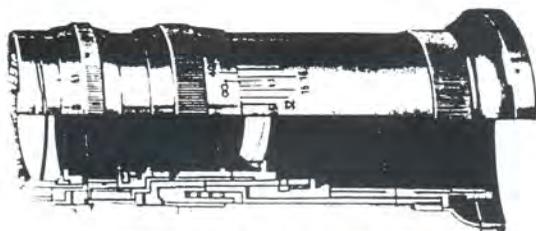
Sonnar 1:2 $f=8,5$ cm

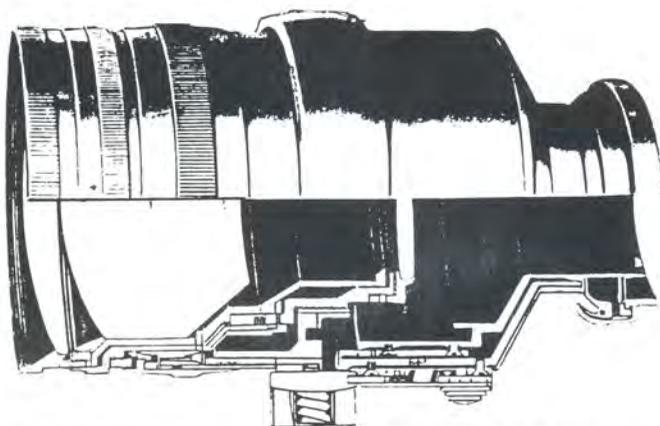
Triotar 1:4 $f=8,5$ cm
(Triotar 1:5,6 $f=10,5$ cm)

Sonnar 1:4 $f=13,5$ cm

Tele-Tessar K 1:6,3 $f=18$ cm

Sonnar 1:2,8 $f=18$ cm

Eine Abbildung des Fernobjektivs $f=30$ cm siehe Seite C30

Sonnar 1:2 $f=8,5$ cm

Triotar 1:4 $f=8,5$ cm

Sonnar 1:4 $f=13,5$ cm

Tele-Tessar K 1:6,3 $f=18$ cm

Set i bakspejlet kan man sige at det er meget beklageligt at Zeiss Ikon's tekniske leder Heinz Küppenbender slet ikke har haft sans for spejlreflex, men i stedet har hældt babyen ud med badevandet. Det er en holdning han bevarer også senere hen med fatale følger for Zeiss Ikon.

De politiske forhold bliver i løbet af trediverne radikalt forandrede. Det betyder at Dresdens og hele Sachsens politiske tradition, som jo er båret frem af industrialiseringen, må gemmes lidt af vejen. Nu er det storkapitalen der råder uden modpart. Men det går jo godt, og materielt set har borgerne i Dresden det bedre end nogensinde før.

Ihagee

Selv om Zeiss Ikon er absolut dominerende i Dresden, betyder det ikke at der ikke er muligheder for andre virksomheder inden for fotobran-chen. Det gælder også kamerafabrikker. Der er faktisk mange af dem i byen.

Den væsentligste er Ihagee. Den har hidtil fremstillet kameraer af gængse typer til lidt mindre priser end konkurrenterne. Men under indtryk af krisen beslutter indehaveren *Johan Steenberg* og den øvrige direktion sig i 1930 for at følge et forslag fra chefkonstruktøren *Karl Nüchterlein* om at udvikle et utraditionelt enøjet spejlreflex-kamera.

Ikoflex er et glimrende 2-øjet spejlreflekskamera i mellemprisklassen.

Exakta

Det bliver vist frem for offentligheden på Leipziger messen 1933 under navnet **Exakta** og er beregnet for formatet 4x6,5. I direkte forlængelse af det og med samme design udvikles derefter **Kine Exakta**, der som navnet antyder er beregnet for 35mm film (24x36). Det er færdigudviklet i 1935 og kommer på gaden i 1936. Vi står her over for verdens første spejlreflex for småbilleddformat. Det er ved sin fremkomst så gennemarbejdet at det kommer til at danne skole og blive model for talrige andre spejlreflekskameraer.

Det har gummidugsspaltelukker med hæmværk, hurtigoptræk, udskiftelig optik med bajonettfating, og matskiveindstilling med skakt og lup. Hvad det ikke har er pentagonprisme og fresnellinse. Det har heller ikke springblænde og springbackspejl.

Det er manglerne der sætter begrænsningen. En professionel reportagefotograf f.ex. har ikke megen gavn af en Kine Exakta. Den er simpelthen for langsom og for svær at indstille. Det er meget hurtigere, nemmere, og sikrere med en Contax.

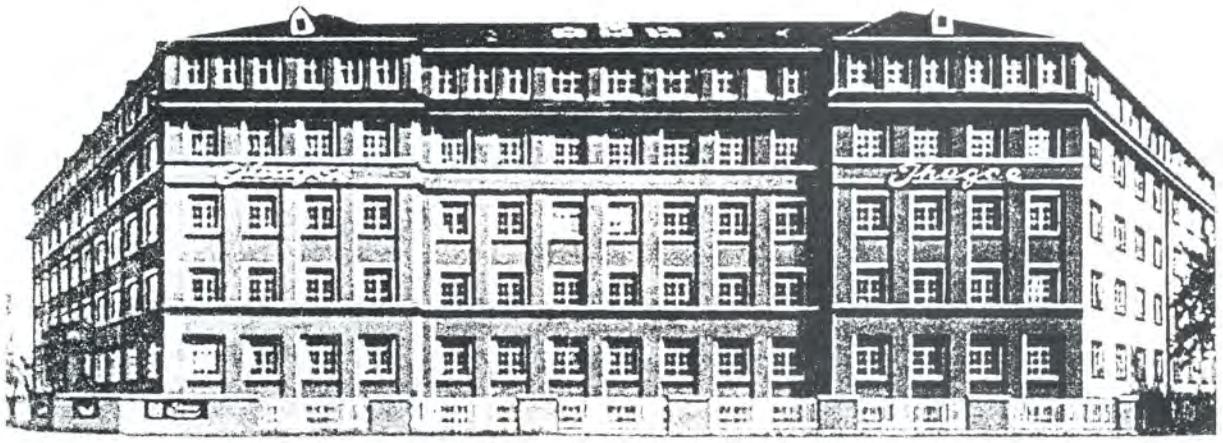
Men Ihagee har alligevel trådt det første skridt på en vej der fører til bragende succes på et senere tidspunkt. Desuden kan Kine Exakta nogle ting som en Contax kun kan ved hjælp af besværligt

og klodset ekstraudstyr. Den er suveræn til nærbilleder, både mikro og makro, og den er det helt rigtige kamera til lange teleobjektiver. Den er med andre ord kameraet til specialformål og den får hurtigt en kundekreds, bl.a. fordi den, ud over sine særlige egenskaber som enøjet spejlreflekskamera, besidder kvalitet, alsidighed, og et stort tilbehørsprogram - ikke mindst i form af objektiver fra de førende optiske fabrikker.

Chefkonstruktøren Karl Nüchterlein er helt på det rene med de mangler en spejlreflex har over for et avanceret målesøgerkamera og arbejder ihærdigt på at løse problemerne. Bl.a. er han meget forud for sin tid, da han i 1939 udtager patent på lysmåling gennem objektivet. Det når aldrig at blive realiseret i en Exakta-model. I stedet bliver det den japanske fotoindustri der først fremstiller et kamera med denne tekniske detalje (1962).

Exakta-kameraet vil blive nærmere omtalt i en senere artikel her i bladet.

Om Ihagee kan ellers siges at medarbejderstaben i 1926 er ca. den samme som i 1939, 448. Der er altså ikke som hos Zeiss Ikon tale om en fordobling. Men det hører med i billedet at på det tidspunkt omkring 1932/33, hvor verdenskrisen trykker hårdest, er antallet af medarbejdere nede på 180. Det lykkes altså for Steenberg og kompagni at hale sig op af sølet og klare sig.

Det første IHAGEE fabriksanlæg med plads til ca. 1000 beskæftigede, 1929.

Mentor, Korelle, og Balda

Disse tre mindre dresdner kamerafabrikker er alle kendt af eftertiden for gode produkter i de første fire årtier af dette århundrede. De har også det til fælles at de forsvinder med 2.verdenskrig.

Størst er Balda som i 1939 beskæftiger 900 mennesker, hvis man regner løsarbejdere med. Den faste medarbejderstab er på 570.

Virksomheden fremstiller først og fremmest kasseapparater til amatørmarkedet. Men den finder hurtigt ud af fordelene ved småbilledformatet og fremstiller bl.a. fra 1936 et springkamera **Baldina** i småbilledformat med indbygget, koblet afstandsmåler.

Mentor er en meget mindre fabrik, men til gengæld med et gennemgående mere avanceret program. Fra 1898, hvor virksomheden stiftes, til 1939 fremstilles et væld af spejlreflekskameraer til mellem- og storformat. I trediverne er også et to-øjet 6x6 kamera med i kataloget. Det er en tendens i tiden.

Korelle stiftes i 1921 og fremstiller også hovedsageligt spejlreflekskameraer. Specielt modellerne fra trediverne er meget moderne og minder om senere tiders Pentasix eller det japanske Pentax mellemformatkamera. Optikken er udskiftelig og med bajonetfatning.

Ved siden af denne hovedproduktion markedsføres allerede fra 1932 et småbilledkamera til perforeret kinofilm (18x24) **Korelle K**. Der er tale

Korelle spejlreflekskamera.

om et meget lille kamera med fixfocusobjektiv. Men alligevel, det er bemærkelsesværdigt. Derudover er om Korelle at sige at det ligesom Mentor er en meget lille fabrik.

Praktiflex

Ud over disse tre findes en hel stribe andre små kamerafabrikker i Dresden, eller værksteder om man vil. Nævnes kan Merkel, Beier, Altissa, Welta, Zeh, og Certo.

Mest interessant er Kamera-Werkstätten Charles A.Noble. Det er den ikke, fordi dens produkter er af bedre kvalitet end de andres, men fordi de bærer fremtiden i sig. Oprindeligt hedder firmaet Guthe & Thorsch. De to indehavere er af jødisk

Det noget klodsede Mentor-kamera.

Praktiflex kameraet er konkurrerende, enklere og billigere apparat end Exakta.

Mentor Compur Reflex.

I 1933 præsenteredes Exakta (4x6,5 cm). 1936 kommer Kine Exakta, som navnet antyder beregnet til 24 x 36 mm film.

afstamning og føler sig i foråret 1938 så utilpas ved situationen i landet at de emigrerer til USA. Thorsch mageskifter med indehaveren af en fotokopieringsmaskinefabrik i Detroit, Charles A. Noble. Og sådan går det til at en amerikaner bliver ejer og leder af en kamerafabrik i Dresden. (Han er for øvrigt ikke den eneste amerikaner der ejer en virksomhed inden for fotobranchen i Dresden).

Charles A. Noble kan straks fra sin ankomst se fremtiden i Exakta-kameraet og beder sine konstruktører gå i gang med et konkurrerende produkt. Allerede sidst på året 1938 er prototypen klar og den nye **Praktiflex** bliver præsenteret på Leipziger messen 1939.

Praktiflex er i de fleste henseender et enklere og billigere kamera end Exakta, men ellers efter samme koncept. Det har ikke hæmværk, heller ikke hurtigoptrek. Objektivfatningen er med gevind (40mm). Derimod har det springbackspejl. Prisen er meget lavere en Exaktas. Praktiflex er et udpræget amatørkamera. I den korte tid det når at blive produceret inden udbruddet af 2.verdenskrig i 1939 er det en salgssucces, og Charles A. Noble må udvide sin medarbejderstab fra 85 til 125.

Fortsættes ...

84 år i ØJET

Pressefotografi i Danmark - 1912-1996

Pressefotograf Mogens von Haven

2. del.

I sidste nummer af *Objektiv* berettede jeg om min version af Pressefotografforbundets historie - og redaktøren supplerede med overdådigt godt stof, dels Lars Schönberg-Hemmes velskrevne orientering om Dresden og Ernemann, dels Ole Scheldes fornøjelige liv som ejer og sælger af en stribe Leica'er. Endelig var der Axel Bolvigs jubilæumsartikel fra den udmærkede bog, *Det Evige Øjeblik*, som udkom i 1987 i anledning af P.F.'s 75-års jubilæum.

Pressekameraets historie

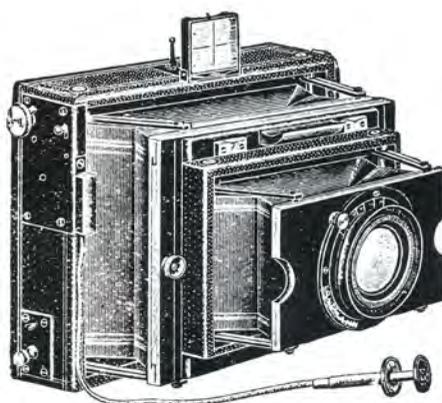
Man kan ikke tale om et egentligt pressekamera. Der har været kameratyper, som var praktisk håndterlige og egnede til reportage-foto. De blev brugt af de toneangivende pressefotografer. Det er med kameraer, som med bilmærker, som med mode: førerhunden vælger og flokken følger trop.

Det klassiske europæiske pressekamera fra Verdenskrig I og - næsten helt op til Verdenskrig II - hed i Danmark: Contessa Nettel. Måske skal man hellere tale om en "Nettel-type", for i alle større lande og til alle tider har man budt på mange varianter af ethvert populært kamera. Nettel er reelt en herlig robust og effektiv kukkasse i datidens fagfotografers standardformat 10x15 cm. Objektivet kunne være en Zeiss Tessar f:4,5/150 mm og lukkeren en hurtig spaltelukker, indstillelig fra 1/2 til 1/1000 s. Man brugte vendbare dobbeltkassetter og kunne naturligvis ind-

Mogens von Haven 1919.

Pressefotograferne brugte det forkromede øjemål.

stille på matskive, men til reportage brugtes det forkromede øjemål, som faktisk for fagfolk er en hurtigere rutine end moderne afstands-automatik. Man soldede ikke med optagelserne i de første år. Glasplader i 10x15-format er tunge at slæbe på. Billedet skulle helst sidde i kassen i første hug. Hvilket det forbavsende tit gjorde. Spildprocenten var lav. Til en landskamp i fodbold tog man 8 plader i tasken og trykkede kun af, når der var mål.

Jeg har ofte tænkt på, hvor besværligt det må have været for de gamle presse- og reportagefotografer at slæbe rundt på de store, tunge kamera-kufferter fyldt med glasplader, pulverblitz og alskens grej - ikke at forglemme det stabile stativ over skulderen - men i virkeligheden rejste de nok med en lettere bagage. Der eksisterede simpelthen ikke så meget differentieret apparatur i

"Det én-øjede spejlreflekskamera er en ældgammel opfindelse - helt fra camera obscura's dage". I 1920'erne var "flokken" i USA ret enige om, at 4x5" Auto Graflex var sagen!

1930'erne som i vor højteknologiske tid. Min egen oppaknings vægt - gennem 60'erne og 70'erne - med 3 kamerahuse, ekstra objektiver, flash-udstyr, batterier, opladere og film etc., etc., har tit oversteget de 30 kg! På flyrejser har jeg måttet fordele den kostbare overvægt i rejsekufferten og smugle fototaskens 20 kg ind i kabinen som "håndbagage". Indtil jeg helt sadlede om og huskede min tidligste fortid som pressefotograf, hvor jeg kun ejede en Robot. Især kan TV-fotografer tale med om dårlige rygge, når de har slæbt deres tunge fjernsyns-kameraer et passende antal år. Invalidepensionen kan meget vel komme før den egentlige pensionsalder! Det kan man jo sagtens sidde og sige, når man uden skader er blevet tæt på de 80 og har brugt sig selv godt og grundigt.

Pressekameraet - i mellemkrigstiden

Verdenskrigen 1914-18 fremmede fabrikationen af kugler og krudt m.m. og bremsede naturligvis fotoindustrien. Men tidens kamerakonstruktører kværnede løs, mens de ventede. I løbet af 1920'erne barslede de med de epokegørende landvindinger, som vi stadig kan nyde godt af: Heinrich Ernemann kom med de super-lysstærke objektiver, og Oscar Barnack konstruerede et ideelt lille kamera til 35 mm perforeret film.

Det én-øjede spejlreflekskamera - en ældgammel opfindelse helt fra camera obscuras dage - fik sin moderne version i Exakta. Lad os imidlertid lige pege på, at den største inspirator til fremskridt, selv på de fredeligste områder, er udsigt til og/el-

En tysk pressefotograf sender via brevdue sin eksponerede film til redaktionen i Berlin, 1928.

"De gamle presse- og reportagefotografer måtte slæbe rundt på de store tunge kamera-kufferter, fyldt med glasplader, pulverblitz og alskens grej".

ler forberedelser til krig. Det er der penge i. Udviklingen af det urværkstrukne Robot-kamera blev betalt af den tyske stat, som ønskede en Luftwaffe-kanon-simulator. Hasselblad blev finansieret af det svenske militær. Infrarød farvefilm er god, når spionfly skal afsløre kamuflerede tank-stillinger. Ingen kan dog klage på de civile udgaver. Hvad der er godt i ildlinien, er fremragende til sportsskampe.

50 år i butikken

Til min 14-års fødselsdag i 1931 fik jeg fra min morfar i USA det den gang obligatoriske Kodak-dollar-boxkamera 6½x11 cm. Min far gik og lavede dagslyskopier i kolonihaven; min morfar var dansk portrætfotograf, men emigrerede til USA; den berømte dansk-amerikanske fotograf, Jacob Riis, var en fætter til min farmor. Kom ikke og kald mig en billig amatør. Jeg har været igennem hele skolen og svovlet Kodak-box'en ned i det sorte hul, fordi mine billeder slet ikke

lignede Kodaks flotte reklamefotos. Så jeg blev lykkelig for kr. 100,- i 1940, dengang to ugelønninger, med mit første kamera, som kunne klare nogle af de klassiske finesser: Nagel Pupille. Man kan sige at den blinde hane fandt et guld-korn. Data: rullefilm, 16. opt. 3x4 cm; central-lukker 1 s. til 1/300 s; objektiv: Elmar 1:3,5/50 mm.

1940-1945. Okkupation; sabotage; Bopa; Holger Danske; familiefotos; aldrig mere fast job; fotograf? Pressefotograf? Hvorfor ej?

Ok. Siden 1945 har jeg arbejdet med samtlige såkaldte pressekameraer - de fleste er illustreret på siderne. Jeg har mine sympatier og nogle økonomiske og praktiske forbehold. Dog, mine ord har en freelancers 50 års vægt, og jeg erindrer om den amerikanske statsmand, Benjamin Franklins ord fra ca. 1776: "*Erfarings skole er hård, men tåber vil ikke lære i nogen anden*".

Plads tilbydes

Expeditionen for Annoncer og Billetter er: **Citygade 21, K.**
Annoncer bedes indsendt senest den **3die.**

Pressefotograf

Et **førsteklasses** Ugeblad søger en Fotograf. Han maa være en energisk Mand med Ideer, selvstændig men elskværdig Optræden og fuldkommen Beherskelse af Fagets tekniske Side. En Mand, der fylder Pladsen, kan være sikker paa en stor Indtægt, men selv om der endnu mangler Rutine i den specielle Del af Arbejdet, vil vi gerne gøre et Forsøg, hvis Vedkommende kan overbevise os om, at han har **virkelige** Betingelser for at sætte sig ind i Gerningen. Vi kan da støtte ham, til han kan arbejde paa egen Haand. Billet mrk. 508 med udførlige Oplysninger bedes sendt til Expeditionen af Dansk fotografisk Tidsskrift, Citygade 21, København.

Jeg understreger ordene: vane og tradition. Tag et eksempel: Hasselblad sælger masser af 6x6 kameraer og kostbart tilbehør til Rigshospitalets fotoafdeling, fordi det ønsker personalet. Naturligvis er Hasselblad fremragende. Men enhver praktisk fotograf véd, at en let 24x36 spejlrefleks er sagen ved operations-foto - ikke et tungt 6x6 kamera. Fastansatte pressefotografer tvinger de store bladkoncerner til at anskaffe kostbare superteler, som fotograferne vanskeligt kan håndtere - men en sådan har den konkurrerende kollega, så det må jeg vel også have. Vane og tradition er vigtige faktorer.

DFS

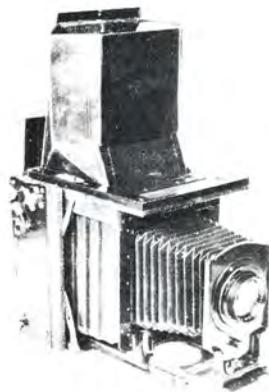
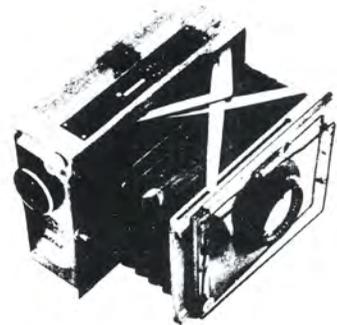
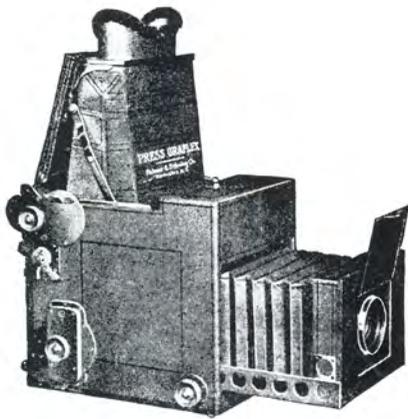
For Dansk Fotohistorisk Selskab tæller den slags argumenter naturligvis ikke. Man kan ikke sammenligne værdien af et ægte kamera "fra tiden" med praktisk anvendelighed. Og dog? Hvis kameraet er af mahogni og objektivet af forgyldt messing er det bare uvurderligt at have stående på imponator-hylden. Måske har det tilhørt hofotograf Snobfelts onkel? Mine sympatier gælder altså i sidste ende absolut ikke det motoriserede,

automatiske, elektronificerede autofocus-kamera, men noget som ikke stopper i regnvejr og frost, noget som enhver kamerareparatør kan reparere med sin finmekaniske uddannelse og nogle få, billige udskiftningsdele.

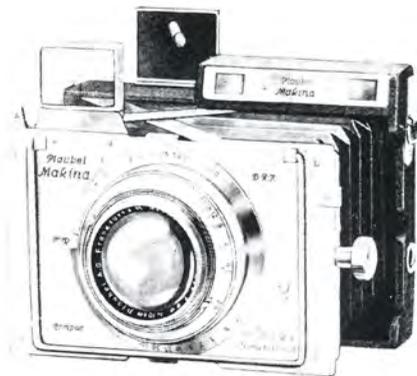
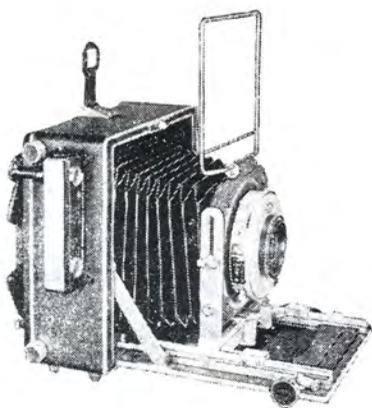
Historien om pressekameraet er altså mere en historie om, at nogle pressefotografer er bedre til at udnytte de forhåndenværende kameraers princip end andre. Alligevel er det klart, at mange fabrikanter er milepæle, når det gælder udviklingen og perfektioneringen af finmekanikken, optikken og formgivningen.

Fra mellemkrigsårene kan man eksempelvis pege på kameratyper som i udstrakt grad blev benyttet af pressefotografer: Nettel, Ernemann, Plaubel, Robot, Leica, Contax, Linhof, Rolleiflex, Ikoflex, Contaflex og Super Ikonta. Negativformaterne målte 24x24 mm over 24x36 mm til 4½x6 cm, 6x6 cm, 6x9 cm til 9x12 cm.

I 1944 købte jeg successivt en gammel Leica, en Robot II og en Contax III - den med indbygget lysmåler - og indrettede et køkkenbordmørke-

Et broget udsnit af tidens pressekameraer.

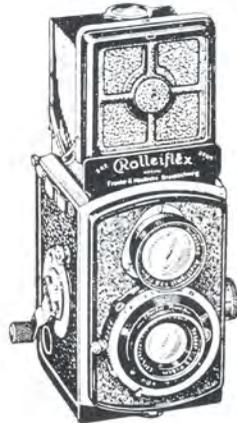
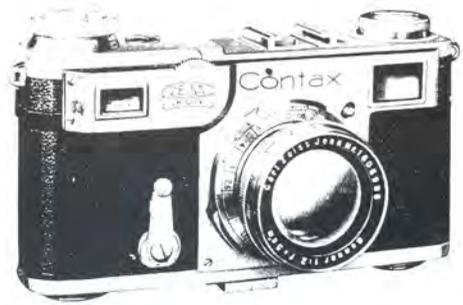

Til sportoptagelser var denne uovertruffen!

Contaflex med diverse udstyr var et kostbart flagskib på National Tidende's redaktion.

kammer. Foto som hobby - med indbyggede fremtidsfantasier.

I dag kan man med beundring konstatere hvor gedigne disse konstruktioner er/var: selv kameraer i mellempriis-klassen fx. af Retinatypen fra midten af 30'erne er i 1996 hverken slidt op eller defekte, men kan som regel umiddelbart bruges. Man kan sammenligne deres holdbarhed med fortidens massive egetræsmøbler contra nutidens mahognilaminerede spånplade-kommoder.

Pressekameraet efter 1945

Verdenskrig II lagde den tyske kamera-industri i ruiner. Russerne konfiskerede samtlige fabrikker i deres zone. I vestzonerne gik tyskerne frejdigt igen i gang i 1945. Der var masser af idéer på tegnebrættet og tyskerne troede i nogle år, at de stadig var de bedste på verdensplan. At Japan både ville komme og kunne indhente Europa troede ingen på. De første japanske præstationer var da også ynkelige. Kopier af Leica, Contax og Rollei, som hverken mekaniske eller optisk tålte sammenligning med de europæiske originaler. Så skete det - for øjnene af alle!

Effektive småbilledapparater.

Det japanske mirakel

I slutningen af 50'erne og begyndelsen af 60'erne kom japanerne. Som en hvirvelvind. Plagiaterne var blevet skrottet, og man havde elegant løst alle de fototekniske problemer, som europæerne stadig funderede over. Fx.: énøjet spejlrefleks med returnerende spejl, indbygget lysmåling gennem objektivet med automatisk såvel lukker- som blænderpræference. Og nu var/er der vel og mærke tale om kvalitet, som er fuldt på højde med - eller overgår - de bedste tyske produkter! Man må nævne Nikon, Canon og Pentax med samme respekt, som man en gang omtalte Leitz og Zeiss.

Mogens med sine favoritter.

Mine kameraer i 50 år

Mit første møde med Leica var i 1932. En velhavende onkel kom hjem fra Kina, og han ejede dette fornemme apparat, som overgik mine vildeste drengedrømme om et fint kamera. Det første gedigne kamera jeg anskaffede mig var, som nævnt, Nagel Pupille i 1940. I de sidste krigsår skiftede jeg mellem Robot II, Leica med fast optik og Contax III. Da jeg endelig i 1945 besluttede mig til at leve af foto, havde jeg, for selv at leve, været nødt til at sælge Pupillen, Leica'en og Contaxen. Tilbage var Robot'en.

Siden har jeg altid brugt mine kameraer til det, de er bedst til og samtidig opsøgt de motiver, som jeg bedst kunne lide og kunne mestre. Som Robot-ejer lagde jeg ud med artist-foto, sport, motorrace og privat børnefotofering.

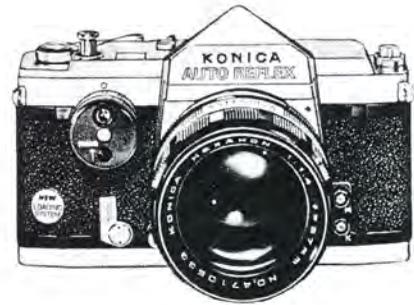
Jeg opsøgte alle varietéer, cirkus og ethvert spektakulært sportsstævne. Jeg lærte det med at fotografere i serier, at tænke i sekvenser, at opsøge specielle begivenheder, som andre ikke dækkede. Naturligvis spildte jeg ikke tid på begivenheder, som var så store, at dagbladene selv ville sende stabe ud. Men ingen avis kan samtidig være flere steder, end man har mandskab til, derfor kan en free-lancer tilbyde sig, når man har opnået gode kontakter og bevist, at man er brugbar. Efterhånden kunne jeg udvide mine jagtmarker og tjene ind til nyt kamera-udstyr, som igen kunne bruges på uopdyrkede felter.

Apparaterne

Mine ærede kolleger brugte fx. 24x36 mm til teater-foto. Jeg anskaffede en Rolleiflex 6x6 cm allerede i 1949. Jeg vidste udmærket vel, at i avistrykkets raster 25 kan ingen se, om originalen er fra 24x36 mm eller 6x6 cm eller for den sags skyld fra et 9x12 cm negativ. Men det véd en journalist eller redaktionssekretær ikke ret meget om, så når jeg lagde et fornemt kopieret 6x6-format foto foran en billed-køber, så tog han selvfølgelig den smukkeste vare. Jeg rendyrkede mine specialiteter, fx. boksning, tennis, speedway, motorrace i ind- og udland, teater, og ballet, især fordi jeg selv interesserede mig særligt for disse emner og motiver. Yderligere indsatte jeg en masse energi på at udnytte den fotografiske teknik mest muligt.

Efter Rollei fulgte helt naturligt i 1957 Hasselblad 500C og Hasselblad Wide, efter min mening det bedste kameraudstyr nogensinde. I parentes bemærket: min første Hasselblad stod mig i kr. 2.300,-. Den indgik i købet af en ny model 500C for kr. 2.600,-. Sikke tider. Min sidste Hasselblad solgte jeg godt brugt i 1980 for en halv snes tusind.

Leitz havde lavet verdens bedste forstørrelses-apparater med automatisk skarphedsindstilling og 2 objektiver til 24x36 og 6x9 cm. På 24x36-fronten har jeg aldrig yndet fx. Leica. Jo, absolut et smukt og fornemt udført produkt, men upraktisk. Hvorfor den besværlige filmilægning? Hvorfor en tårnhøj pris på objektiver, som ikke er optisk bedre end japanske standard-ditto? Som kun koster halvdelen eller mindre. Det samme gælder Nikon. Husk, at jeg sidst i 60'erne skulle vælge et 24x36-fabrikat, som jeg kunne leve med og af i en længere fremtid. Derfor valgte jeg i 1967 Konica, som er af langt bedre kvalitet end de fleste aner - og til overkommelige priser. Vigtigst af alt: Konica Autoreflex T var det første kamera med lukkertids-præference. For en sportsfotograf er en fast indstillet hurtig lukkertid fx. på 1/500 s. den alt-afgørende faktor, især hvis blænder-indstillingen kan kobles automatisk til et lysstærkt objektiv. Konica tilbyder fra f:1,2 til f:1,4 i en tårnhøj kvalitet, dvs. effektiv skarphed på største blænder-åbning. Konica og Robot repræsenterer i dag mine sidste professionelle skanser kombineret med diverse vidvinkler, teler samt

flash med tyristorstyring og slaveudløser. For øvrigt har jeg altid brugt ILFORD til s/h og KODAK til farve. Slut med at opsøge motiver udover familie- og julefotos.

Fremtiden

Jeg tør godt spå lidt om fremtiden efter år 2000. Den gamle Jeronimus mener, at tidens kameraer er blevet for komplicerede. Man skal læse og udenadlære utallige sider i manualer for at kunne gøre det korrekte. Der er for mange muligheder for fejl. Set med en pressefotografers øjne løber man uoverskuelige risici for at tabe et vigtigt foto på gulvet. Man kan tåle at vælte med en cykel, men ikke med en tonstung Jumbojet. Jeronimus har også set kvalitetsfordingelserne i de elektroniske processer. Vel fungerer alt med lynets hastighed, men cheferne ser mere på lav pris og blæser på, at kvaliteten langsomt, men sikkert synker - bare der er penge at tjene. Og det er der! Med fagmandens og med fothistorikerens øjne værdsætter man i højere grad et ægte mahogni-kamera fremfor et af plastik.

Bibliografi:

Balletten danser ud. Gyldendal, 1961.
 Moderne Foto ABC. Grafisk forlag, 1963.
 Godt Begyndt. Reitzel, 1964.
 Foto i en nøddeskal I&II. Reitzel, 1966.
 Film og fremkaldelse. Reitzel, 1966.
 Ny Fotoskole I&II. Agfa/Gevaert, 1969/72.
 Danseskolen af "Conservatoriet". Lunøe, 1970.
 Abel Schröder 1602-1676. Lunøe, 1971.
 Lademanns Store Fotohåndbog/oversætt. Lademann, 1977
 Portræt af Møn. Møns Bank, 1977.
 Fotograf - Fotografering - Fotografi/oversætt. Lademann, 1977.
 Fotoglæde. Kodak, 1981.
 600 Fototips. Lademann, 1985.
 Rejsefotografering. Sesam, 1986.

Ved PF's 50-års jubilæum i februar 1962 fotograferede daværende Statsminister Viggo Kampmann 77 danske pressefotografer:

Siddende forrest på gulvet:

1) ? . 2) Helmer Lund Hansen. 3) Mini S. Wolff. 4) Jacob Maarbjerg. 5) Tage Nielsen. 6) Janne Woldbye. 7) Palle Jarner. 8) Grethe Buhl. 9) Ole Neesgaard. 10) Mogens Amsnæs.

Siddende på første stolerække:

11) Børge Gottlieb. 12) Karl Nord. 13) Per Wilmann Nielsen. 14) Peer Pedersen. 15) Erik Parbst. 16) Jørgen Rubæk Hansen. 17) ? . 18) Tage Christensen. 19) ? . 20) Knud Tücksen. 21) ? .

Stående i første geled (enkelte let skjult):

22) Erik Petersen. 23) Flemming Adelson. 24) Ebbe Andersen. 25) Willy Henriksen. 26) Bent Paulsen. 27) Sigvard Holmer. 28) ? . 29A) ? . 29B) Per Nielsen. 30) Mogens Holmberg. 31) Kaj Lund Hansen. 32) Gunvor Jørgsholm Betting. 33) Erik Betting. 34) Erik Ole-Olsen. 35) Henning E. Jensen. 36) Preben Sonne. 37) Ole Bjørndal Bagger. 38) Hubert Hutzelsider. 39) Lars Hansen. 40) Holger Blytgaard. 41) ? . 42) ? . 43) Peter Juhl. 44) Børge Lassen. 45) Gunilla Cairenius. 46) Vagn Hansen. 47) Egon Engmann. 48) Kurt Vittus-Nielsen.

Sidste række:

49) Jørgen Bonfils. 50) ? . 51) Jørgen Carlsen. 52) ? . 53) ? . 54) Erik Gleie. 55) Turf Wenneberg. 56) Thor Adamsen (bagved Turf). 57) Poul Petersen. 58) Bjørk Aabech. 59) Poul Seifert. 60) Ove Kjeldsen. 61) Birthe Melchiors. 62) Georg Nielsen (bagved Birthe). 63) Mogens von Haven. 64) Willy Lund (næsten skjult). 65) Hakon Nielsen. 66) Ole Kiilerich. 67) Arne Bloch. 68) Ejvind Sveegaard. 69) Carl Døge. 70) ? . 71) Gregers Nielsen (bagved). 72) Holger Andersen. 73) C. Henriksen. 74) Busser Wilmann Nielsen (bagved). 75) ? . 76) Willy Lund. 77) ? .

*Bigge Kampsamen
Foto 1962.*

Med cyklen til fotografen

- en samlers dokumentation

Gerhard Ryding & Flemming Berendt

Teknisk bistand af cykelhistoriker Finn Wodschow.

Det er morsomt med alle de tusinder af fotos, der findes med cykler og personer, der står foran eller bagved deres "maskiner". Det viser, hvor betydningsfuld ens cykel var. Kunne man i dag tænke sig, at man gik til fotografen og lod sig fotografere med sin nye bil, fjernsyn eller computer?

Finn Wodschow

Gerhard Ryding med en favoricykel.

Det hænder ofte at "samler-manien" skifter karakter, årsagerne kan være mange: Økonomisk formåen, pladsmangel, svigtende interesse eller simpelt hen fascination af noget nyt og anderledes. For Gerhard Rydings vedkommende var det cyklens udviklingsmæssige historie og indsamling af løsdeler, f.eks. lygter, katteøjne, ringeklokker, sadler og reparationsæsker, eller ydmyge utensilier som værktøj, cykelspænder og saddeltasker. Efterhånden som cykeldelene blev fundet, begyndte nysgerrigheden at melde sig. Hvor gamle var tingene, hvorledes var de blevet brugt

- hvilke modeller var danske og hvilke udenlandske? Bøger og anden litteratur gav svar på nogle spørgsmål, medens andre var mere komplicerede og krævede fotografiets autenticitet. Der var ikke langt fra tanke til handling - nu gik jagten ind på visitkort-fotografier med cyklen som hovedmotiv fra tiden før og efter århundredskiftet. Visitkort-fotografiet og cyklen er her præsenteret i skøn forening, men også et udtryk for mangfoldigheden i de muligheder fotografikaen giver den enkelte af glæde ved at samle.

Fotograf Otto Wedel har her iført sig lange læderstøvler som delvis sikkerhed mod det kørende hjul. Denne franske velocipede udgave, Michaux fra ca. 1869, er næsten identisk med den engelske model på forsiden.

Velocipeden

Århundredet var teknisk ved at gå amok. Hver dag dukkede nye tekniske frembringelser op. Det nyeste påfund var en såkaldt velocipede, i folkemunde også kaldet ridevogn, hurtigpeer eller væltepeter senere igen omdøbt til bycykel. Alt dette skete selvfølgelig i det store udland. Danmark var i første omgang forskånet for disse modeluner. Men i 1868 blev der i København udstillet en amerikansk velocipede under betegnelsen "Ilvogn paa to Hjul" - den vakte enorm opsigt, og allerede året efter var velocipede-feberen over os. Prisen var omkring 40-60 rigsdaler, for tiden en anseelig sum penge. Snart steg feberen til kulturelle højder, musikdirektør H.C. Lumbye komponerede en velocipedegalop, fra revyteatrenes tribuner lød det:

*Endnu bli'r naturligvis
At man her som i Paris
Ser hver Modecavaleer
Paa en Væltepeer,
Ja!
Mens hver Mø med smukke Been,
Overskrævs paa saadan een
Promenerer stadigvæk.*

Dette meget sjældne billede viser en af de seneste velocipeder i træ, med større hjul, forløberen for den høje bicykle fra sidst i 1870'erne. Fotografiet af træcyklen er fra ca. 1871-72. Bemærk reparationer på træhjulet.

Dansk Bicycle Club blev stiftet 7. maj 1881 som den næstældste cykelklub i verden. I de næste 10-20 år blev Danmark oversvømmet af cykler. Særlig England konstruerede cykler som var gearret til det danske terræn. Gerhard Rydings visitkort-fotografier viser os et righoldigt udpluk af datidens dame- og herrecykler.

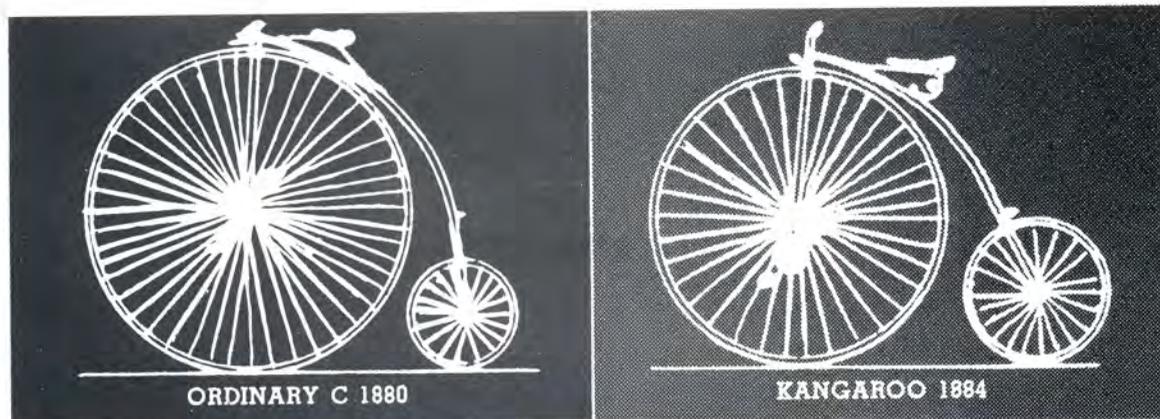
Bicyklist med Ordinary ca. 1880-1885.

Velbeslæede forældre kunne forære sønnen en Ordinary ca. 1888.

Engelsk cabinetsbillede af en Cross-frame Safety og en Ordinary af ukendt fabrikat. Herren på Safety cyklen har ikke bowlerhat på. Det er en såkaldt ridehat, smal pull og hatten var forstærket indeni, en slags ridehjel. Der køres i venstre side, hvilket man også gjorde i Danmark på den tid. Optaget ca. 1888.

Den høje og spændstige unge dame er her forevigtet omkring 1898. Bemærk kassen som støtteben!

Cyklen er af tysk fabrikat ca. år 1900.

Klædedragten

De portrætteredes klædedragt er i mange tilfælde et nærmere studie værd. Behovet for lette og bekvemme gevanter er udpræget og har givet mange syersker store problemer. Cykledamerne kørte almindeligvis i det, man kaldte "et smagfuldt promenadekostume". Nederdelen var lang, men kom ofte i konflikt med cyklens stel, der var ingen plads til de lange og solide kjoler. Parisermoden dikterede "smaa Kokotter med korte Skjorter", men disse "friheder" veg man tilbage for i Danmark. Med den passende kjole havde man også problemer, for hvis den blæste op, var det katastrofe: Til syne kom en dames ben og i værste tilfælde det nederste af et bukseben - man isatte metalkugler i kjolesømmen! Københavns politidirektør fik en forespørgsel hvor vidt damer måtte cykle i knæbenklæder, og svaret lød: *Politiet vil kun skride ind, hvor Dragten findes stridende mod Velanstændighed eller fremkalder Forstyrrelser af den offentlige Orden.*

Uden og med metalkugler i kjolesømmen!

Påklædningen indikerer at personfotograferingen er hovedmotivet.

Moders nyerhvervede cykel fremvises af datteren. 1890'erne.

*Skoledrengen med "skoleuniform ?"
Ca. 1898.*

Cykle-sporten

Cyklen har altid været et yndet fornøjelses- og sportsredskab. Omkring århundredskiftet blev det en "moralisk" sport. Tidens pædagogiske opdragere talte om, at den drager de unge væk fra dårlige forlystelser, giver dem styrke og sundhed, ja endog forlener mennesket med foretagsomhed, udholdenhed og selvtillid. Mange så desuden cyklen som en mulighed for at komme væk fra storbyen - ud på landet. Cykelsporten var også med til at løsrive de unge fra hjemmet. Den skabte en friere og mere afslappet omgangsform. Cyklebukserne viste, at pigerne havde to ben.

Blandt spindesidens pionerer var Johanne Jørgensen. I 1891 kørte hun offentligt på en "pneumatisk Safety", dvs. en tohjulet cykel med en hul gummiring, ca. 2 tommer i diameter og indpumpet luft, pris ca. kr. 100,-. Aviserne skrev, at opfindelsen vil næppe vinde stor udbredelse. Hun

var den første københavnerinde, som kørte med lange bukser. I et læserbrev hed det:

Cyklen har gjort det af med al Anstand, al Holdning og sat tykke Ben og Rekorder i Stedet.

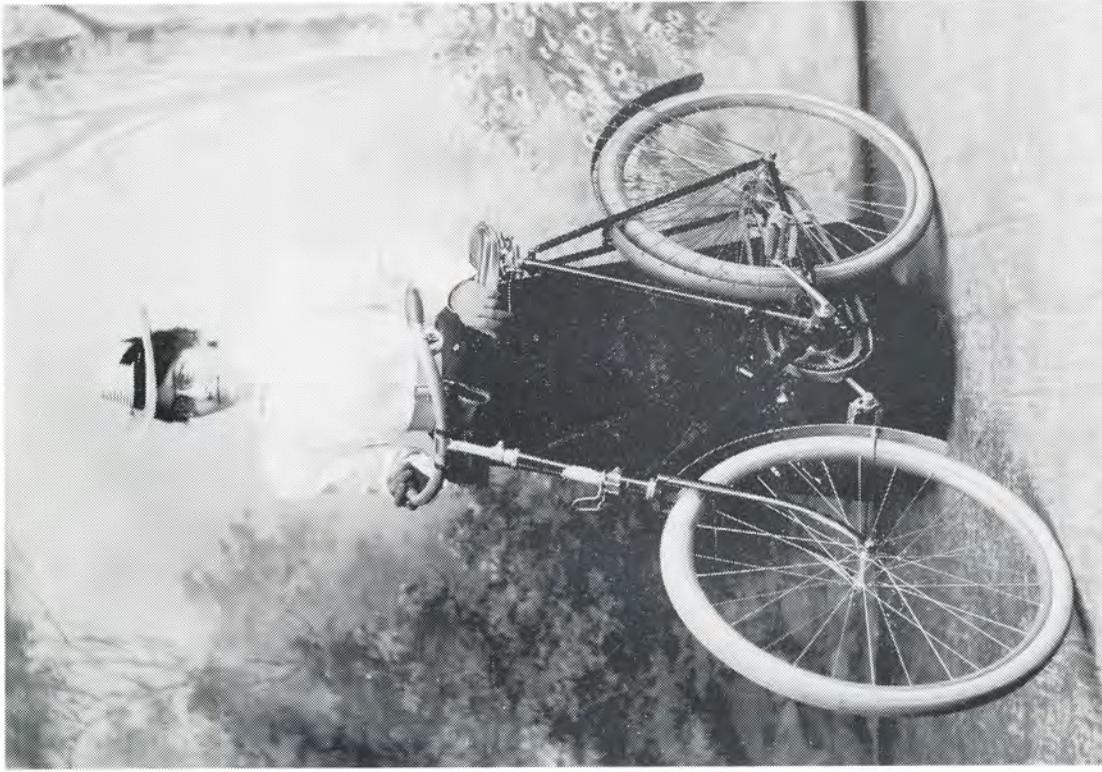
Men cykelsporten lod sig ikke stoppe - tværtimod. Fra 1890'erne skildres cykleriet således:

I Flok og Følge befarer Cyklisternes lette Skarer nu vore Landeveje. Steder, om hvis Skønhed ingen drømte, opdages. Sundt og muntert leves Livet en Sommerdag paa Langfart, og hænder det, at der saas lidt Erotik i Hjulsporene, saa er det, der vokser op, en Friluftsplante, runden af en sundere Rod end Balsalens Drivhusvarme.

ATLIER DAN
TOFTENAVN
VESTERBROGADE 29.

Sportscyklisten med knickers og kasket kan dateres til ca. 1895.

Julie Boldsen
TORVEGADE 26.

Optagelsestidspunktet af den målbevidste dame afsløres af moden. Billedet er fra slutningen af 1890'erne.

En dansk væddeløbscyklist fra ca. 1898-1900. Rytteren er velforsynet med medaljer.

Den berømte sprogforsker professor Otto Jespersen fik sin første cykel i 1891 og skriver i sine erindringer:

Men for mig betød det umaadelig meget at jeg ved Cyklen paa en Maade fik "a new lease of life". Jeg havde i Barndommen været udelukket fra Gymnastik. Ungdomssport eksisterede ikke, da jeg var Student, saa jeg levede af et indendørs Liv uden Bevægelse og saa bleg og svag ud. Nu kom jeg meget mere i Luften, Blodet kom til at rulle, og der kom Farve i Kinderne. Jeg trænede mig efterhaanden op til lange Ture og becyklede efterhaanden store Dele af Danmark, senere ogsaa Norge, England og Normandiet. Uden Cyklen ville jeg sandsynligvis været død ung.

Indkøbet

At erhverve en cykel var bestemt ikke noget impuls køb - midlerne var små, derfor måtte indkøbet overvejes nøje. Mange praktiske hensyn måtte tages. En god støtte var først at indkøbe Sylvester Hvids "Cycle-Haandbog". Han var manden, som i pagt med tidens ånd bramfrit gav gode råd ved køb af en cykel:

Tror De, at De ikke har Raad, tager De ogsaa fejl. De kan købe paa Afbetaling og betale med de Penge, som De tjener i den Tid, De sparer.

Alder og smidighed får følgende vise ord:

Tror De, at De er for gammel, for tyk og for stiv, saa har De til en vis Grad Ret. Men naar De blot tager fat, saa varer det ikke længe. De bliver yngre, slankere og bevægeligere for hver Dag, De kører.

Med hensyn til om det er under ens værdighed - hedder det:

Tror De, at De ikke kan være det bekendt, eftersom nu snart enhver Læredreng kører på Cykle, da kast et prøvende Blik paa deres Fortid, og De skal se, De finder nok Et og Andet, som De endnu mindre kan være bekendt. Men vil De absolut holde paa Værdigheden, da gør Skridtet fuldt ud og kør fra Dags Dato ikke mere med Drosker eller Sporvogne, undgaa Theatret og Fortovet og gaa De Deres dunkle Vej alene!

Endelig får vi et råd, som endnu holder:

Kun én Ting vil jeg fraraade Dem: Køb ikke en Tandem i Forening med Deres Svigermoder.

Undervisningen

Har man endelig erhvervet sig et køretøj, melder det næste spørgsmål sig: Hvorledes kan jeg lære at betjene det. Også her har vor læremester Sylvester Hvid nogle gode råd:

Prisen for Undervisning plejer hos gode Lærere i København at være 10 Kr. incl. Tillæg af Øvelsescycle. Der beregnes omtrent 10 Timer. Denne Pris er, i Forhold til hvad der ydes (eller bør ydes), meget lav. Selvfølgelig finder Folk den for høj. Har De faaet Undervisning af en Cykelhandler eller ved hans Anvisning, vil De i Reglen faa Deres 10 Kr. igen, naar De køber en Cykle hos ham.

Når det gælder damer, var mændenes tiltro til deres kørefærdighed ikke stor:

Damer kan vanskelig lære sig selv at køre. De maa i alle Tilfælde have en Cyklerytter til Hjælp.

Heldigvis havde cykelhandler Ingeman-Petersen indrettet en cyklebane ved sit hus i Hellerup.

Iklædt rigtig cykelhabit og unionsmærket i kasketten. Den engelske Lucas-lygte afslører at året er 1912.

Efter år 1900.

Kørslen

Det var en forudsætning for god køreskik, at cyklens mekaniske funktioner var perfekte, det hedder bl.a.:

Cyklens Indstilling til Deres Legemsbygning bør foretages af en kyndig Mand. Jo bekvemmere De sidder, des bedre kører De. Stillingen paa Cyklen er et vigtigt Punkt, som den store Hob af Cyklister ikke er tilstrækkelig opmærksom paa. Man kan faa Tarmslyng af at se de mange forvredne Overkroppe paa vore Gader. Folk, der ellers i Livet har godt Greb paa at komme i nette Stillingen, miste ganske denne Evne paa en Cykle.

At holde Ryggen lodret under Cyklekørsel beror paa en Begrebsforvexling, som især d'Hrr Officerer har svært ved at komme bort fra, og der forlanges jo dog ikke at de skal bøje Ryg for andre end deres egen kære Maskine.

Færdselsuheld var der også tænkt på i den gode vejledning - hør blot:

Forfølger en Hund Dem, da kør langsomt og se at give den et Spark, naar den er kommet hen paa siden af Dem. Forskellige andre midler er bragt i Anvendelse, saasom Pisk, Peberbøsse, Flintestene og Revolver med løse Patroner. Der er ogsaa nu kommet Knaldperler i Handelen til at dundre i Stenbroen. Jeg foretrækker at sparke.

Endelig slutter Sylvester Hvid med en royal henvendelse til formanden for Dansk Bycykel Club Hr. J. Fisker i 1891 fra Hans Højhed Kronprinsen:

Jeg tillader mig ved disse Linier at anmode Dem, som Formand for "Cyklisten" om at bede Medlemmerne, naar de møder Hans Kongelige Højhed til Hest eller til Vogns om ikke at standse eller springe af deres Maskiner, naar de hilser paa Hans Kongelige Højhed eller Højstsammes Familie, da Hestene let blive bange ved Maskinens pludselige Standsning. Hans Kongelige Højhed sætter megen Pris paa denne Høflighed, som vises Højstamme, og haaber derfor ikke, at denne Henvendelse vil blive misforstaaet. (Ærbødigst Otto Bull).

En ung mand har fået monteret et "racerstyr" ca. 1900.

Drengens kæreste eje, en vov og en cykel ca. 1912.

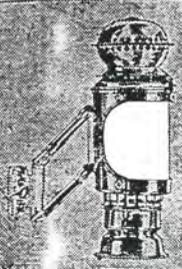
*Peter Christensen, Vesterbrogade 31
København*

Ca. 1925.

Et yndet udflugtssted var Lottenborg Kro, hvor alle ankomne på cykel blev indført i kroens Ripley-bog. I foråret 1892 erhvervede Prins Valdemar som den første i kongehuset en cykel.

Med alle disse gode råd og formaninger har datidens cyklister været godt udrustet til at møde den stadig øgede trafik på stræder, gader og veje. Man bør altid være opmærksom på kørebanen, ikke vende sig om efter sine "kusiner" på fortorvet, skal man absolut give en hilsen, da gør det som en kendt forfatter har udtrykt det:

Kør med Hovedet mere end med Benene! Cyklister i Gaderne burde kunne nøjes med militær Hilsen, af hvilken Grund en Hue eller Kasket kan anbefales under kørslen.

Cyklister

Faren for at blive kørt ned er uhyggelig stor.

ASP-LYGTE

er det eneste virkelige Værn herimod.

Den er **Nummer 1** af alle Cyklelygter, idet den — i Modsætning til de fleste elektriske Lygter, der nærmest maa siges at være livsfarlige at anvende — **lyser klart og er let synlig.**

Den ses tydeligt forfra, fra Siden, og navnlig i de farlige Sving.

Derfor byder den ægte

ASP-LYGTE

Cyklisten den eneste virkelige Sikkerhed.

Litteratur på dansk:

Beyerholm, J.: Dansk Bicycle Clubs historie 1881-1941, samt 1941-1961.

"Cyclen" medlemsblad for flere cykelklubber 1888-1889, fortsætter som "Dansk Cycletidende" 1891-1892.

"Cyclen". Medlemsblad for cykelklubber 1900.

"Dansk Cycle Ring". Medlemsblad 1892-1893.

Ellegaard, Thorvald: En dansk væddeløbscyklist. 1914.

Hvid, Sylvester: Cycle-Haandbog. Forlaget Rhodos. Genoptryk. ISBN 87-7496-756-8.

Lobedanz, A.: Cyclen og dens Anvendelse i Hæren. 1889. Genopt. 1978.

Ryding, Gerhard: Billedmateriale samt mundtlige udsagn.

Wodschow, Finn: Frem paa det rullende Hjul. Nationalmuseet 1983. ISBN 87-480-0448-0.

Aakjær, Svend: Historiske meddelelser om København. Hæfte 1-2. Gad 1947.

Reportagefotografen Jacob A. Riis

Flemming Berendt

"... den ene Halvdel ved ikke hvordan den anden lever.... nogen skal fremlægge Kendsgerningerne. Det er Grunden til, at jeg blev Reporter".

Jacob Riis.

Jacob August Riis (1849-1914) var en af de første reportere, der anvendte fotografiet som "bevismateriale" i kampen mod social uretfærdighed og menneskelig undertrykkelse. Jacob blev født den 3. maj 1849 i Ribe. Byen havde på dette tidspunkt ca. 3.000 indbyggere. I de små gader og stræder lød stadig ved nattetid råbet: Klokkeren er slagen 12. Industrialiseringens "velsignelser" var ikke nået til den gamle bispeby, storken var den eneste, som bragte nyheder udefra. Jacobs opvækst skete i et velanskrevet borgerhjem i Sortebrødregade. Faderen, Niels Edward Riis og moderen Caroline Bentine, fik 14 børn, hvoraf kun den tredje søn Jacob Riis og søsteren Hede-vig Sofie nåede voksenalderen. Familien ernærede sig ved faderens arbejde som overlærer ved Latinskolen i byen. Han havde store akademiske ambitioner for de to børn, men det skulle vise sig, at Jacob var god "til det med hænder". Han rejste til hovedstaden og erhvervede svendebrev som snedker. Efter endt læretid fristede eventyrlyst den 21-årige Jacob Riis. I 1870 forlod han Danmark om bord på emigrantskibet "Iowa" med kurs mod "Guds eget Land", hvortil han ankom den 4. juni. I det "Forjættede Land" måtte han tjene til livets ophold som alle andre indvandrere. Her var enhver - "sin egen lykkes Smed".

De første fire år arbejdede Jacob Riis som skov- og landbrugsmedhjælper, kulmine- og jernbane-arbejder, samt tømrersvend. Han endte som en af de 100.000 andre hjemløse i New Yorks slum-

kvarterer, men en tilfældighed ændrede hans liv. Jacob Riis fik først arbejde som bogsælger efterfulgt af en ansættelse ved et republikansk forstadsblad "South Brooklyn News". Arbejdet her vakte hans journalistiske flair. Den kvikke unge mand avancerede hurtigt til chefredaktør. I hans dagbog 14. juni 1874 beskrives den nye situation:

Jeg var Reporter i New York, sad paa de fineste Hoteller og drak Champagne med Politikere og andre, hvor jeg for 4 Aar siden gik og tænkte, om Kokken ville give mig et Stykke tørt Brød.

Redaktør J.R.

Redaktørjobbet blev en bragende succes - få år senere fik han mulighed for at købe bladet for 75 dollars af sin arbejdsgiver. Dette blev begyndelsen til en utrolig karriere. Som indehaver, redaktør, reporter, annonceagent og bladbud havde han en arbejdsdag på 20 timer, men det skulle vise sig at være lykken netop for ham. Trods sine mangelfulde sprogkundskaber lykkedes det ham at kapre en stadig større læserskare. Hans samfundskritiske artikler blev læst med stor interesse, og bladoplaget steg dag for dag, men et uventet brev gjorde et afbræk i hans karriere. Brevet kom fra Danmark og var et frierbrev fra en ungdomsforelskelse i Ribe. Svaret var ja. På kort tid var bladet afhændet for en pris, der var fem gange højere end købesummen. Jacob Riis rejste hjem for at gifte sig med den pige, han ikke havde

Tegning fremstillet på grundlag af et fotografisk forlæg. Fra en reportage om "Ellis Island" i bladet "The Century" 1903.

måttet få som fattig snedkersvend. Den velbeslåede "amerikaner" kom til Danmark og blev 5. marts 1876 gift med Elizabeth Dorothea Nielsen i Ribe Domkirke.

Efter brylluppet rejste Jacob Riis og frue tilbage til Amerika, hvor han i 1877 fik ansættelse som kriminalreporter på avisen "New York Tribune" beliggende på "Mulberry Street" lige over for distriktets politistation, midt i byens værste slumområde. I mere end 25 år skulle hans afslørende beskrivelser ryste den amerikanske offentlighed. Hans daglige politireportager blev krydret med social baggrundsorientering om de forfærdende boligforhold, som eksisterede på Manhattan.

I 1880'erne og 90'erne modtog New York hvert år omkring 20.000 indvandrere fra Europa. Størsteparten var fattige, med mangel på mod og initiativ til at drage vespå - de klyngede sig til storbyens beskedne muligheder. Byen oplever samtidig en indvandring af negre fra sydstatene efter afslutningen af den amerikanske borgerkrig. Det enorme pres på boligmarkedet gør, at aristokrathusene bygges om, udstykes i så små rum som muligt, mange uden vinduer og udluftnings-

muligheder. På de tilhørende havelodder skyder lejekaserner op, fire, fem etager - det var ikke ualmindeligt af 10-15 personer måtte dele en lejlighed. 2-cents herberget er bunden: *At synke dybere er umuligt*, skriver Jacob Riis. I smugkroer betaler man 2 cent for at tilbringe natten ved et bord med hovedet på armene, videre heder det:

Udlejningsejendommene er spekulation i overlagt Mord, organiseret i Storskala, hvori Husejere og Begravelsesforretninger har fælles Interesser.

Jacob Riis' sociale syn var ikke kun en her og nu interesse for at hjælpe. Han havde desuden den opfattelse, at socialhjælp ikke skulle betragtes som en almisse, men derimod som en medborgerlig rettighed, hvilket var en "kættersk" tanke i 1880'erne.

Som Friedrich Engels i London og Wilhelm Reich i Tyskland ville han fremlægge skriftlige analyser og fotografiske dokumenter over for myndighederne. Jacob Riis skriver:

... en Tegning ville ikke have være det Bevis jeg

ønskede, jeg skrev og skrev uden at det virkelig gav de Resultater, som var nødvendige.

Skruen strammes

Den ihærdige samfundsrevser blev klar over, at der skulle skrappere midler til for at vække opmærksomhed. Måske var fotografiet en mulighed. Hos den nærliggende fotohandler erhvervede han sig et pladekamera til 13 x 18 cm glasplader. Endnu kunne man ikke gengive fotografier i aviserne, men der blev fremstillet xylografer, som derefter blev gengivet i bladene.

Fotografier optaget i dagslys var ikke noget problem, men han ønskede at afsløre, hvorledes de hjemløse måtte tilbringe natten på åben gade eller over restaurationernes fortovsriste. Det var "nattens gerninger", som skulle afsløre de sociale problemer. Den fototekniske udvikling spillede ham et trumfkort i hænde. I 1887 var blitzfotograferingen blevet opfundet i Europa. Med første amerikabåd nåede den det amerikanske kontinent. Ved hjælp af det kunstige blitzlys blev det muligt at afsløre en dunkel og ukendt verden. Jacob Riis fik straks ombygget og synkroniseret sit pladekamera, der fra nu af blev hans tro følgesvend under de natlige udflugter. Desværre har vi ikke meget kendskab til hans fotografiske udstyr. For ham var fotografiapparatet kun et redskab, selv siger han:

Fotografering var for mig ikke et Tidsfordriv. Jeg havde brug for Billederne og længere end det har jeg aldrig tænkt. Jeg er ked af at maatte tilstaa det, men jeg duer overhovedet ikke til at fotografere, selv om jeg gerne ville. Det hele bliver ved med at være noget utroligt for mig og en bestandig Fryd. At se Billedet komme frem paa den Plade, som var tom før, og som sammen med mig i en Brøkdal af et Sekund saa noget, den aldrig glemmer, er et lige stort Mirakel hver Gang. Hvis jeg var Præst, ville jeg fotografere og saa prædike over det.

Laterna magica

Den 25. januar 1888 kunne "Amateur Photographers Association", 122 West 36th Street i New York, invitere på et opsigtsvækkende foredrag med laterna magica billeder: "Hvorledes den anden Halvdel lever". De ca. 100 glasplader var

optaget i strid med alle gyldne regler for en fotoamatør. De let slørede blitzbilleder med fingeraftryk, fremkalderpletter m.m., rystede de mange hobby-fotografers syn på, hvad man forstod ved fotokunst. Her åbenbarede sig en virkelighed, som de aldrig var kommet i nærheden af eller havde set på det hvide lærred. Jacob Riis var blevet en samfundskritisk pressefotograf. Først 10 år senere, i foråret 1900, blev hans laterna magica billeder gengivet i "Chicago Tribune". En del af disse optagelser er stadig bevaret.

De første billeder

Den 12. februar 1888 kunne man i "The Evening Sun", under overskriften "Flashes from the Slum", se 12 tegninger reproduceret efter et fotografisk forlæg optaget med magnesiumlys. Jacob Riis' natlige ekspeditioner med kamera og små magnesiumbomber blev i bladet beskrevet således:

Alle Mennesker i det vilde og omtumlede Natteliv, som New York kan byde paa, er blevet overrasket og skræmte af et ejendommeligt Fænomen. Man observerede tre eller fire Figurer dukke op i det svage lys med et spøgelseslignende Stativ. Nogle underlige og mystiske Bevægelser, en blændende Lysflamme - og derefter Lyden af Fodtrin som fjernede sig. De mystiske Besøgende var forsvundet, inden man havde naaet at samle sine forvirrede Tanker eller forstaaet hvad der egentlig var sket.

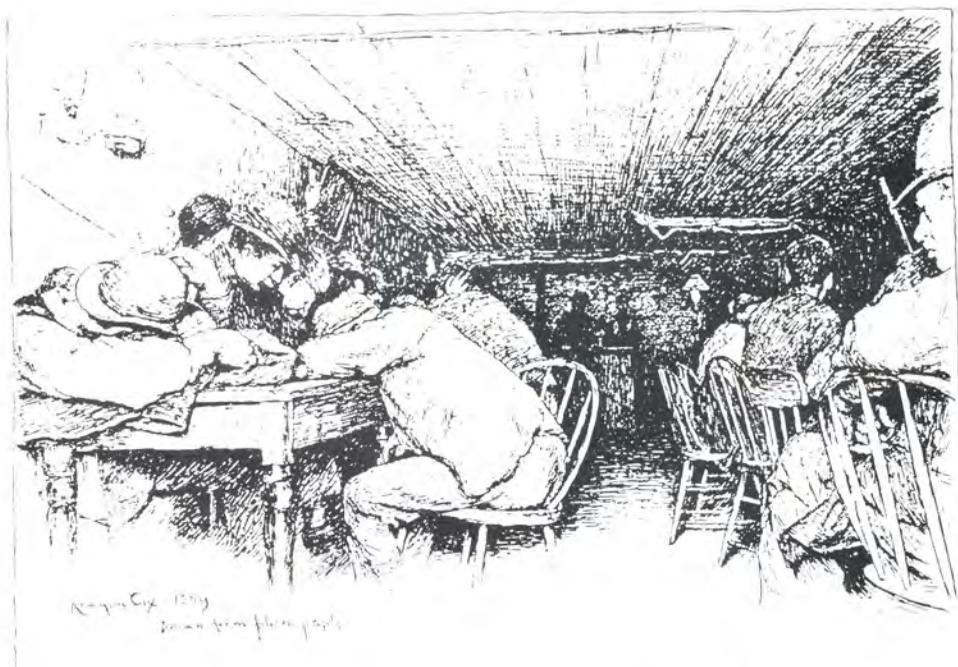
Det var bestemt heller ikke ufarligt at begive sig ud på de natlige ekspeditioner. Sammen med forfatteren Lincoln Steffens blev han engang mødt med følgende salut:

O.K. din ---- , kom du blot med dit Fotografiapparat, saa skal vi knuse hvert eneste Ben i din Krop og Kameraet med. Gaa ad Helvede til!

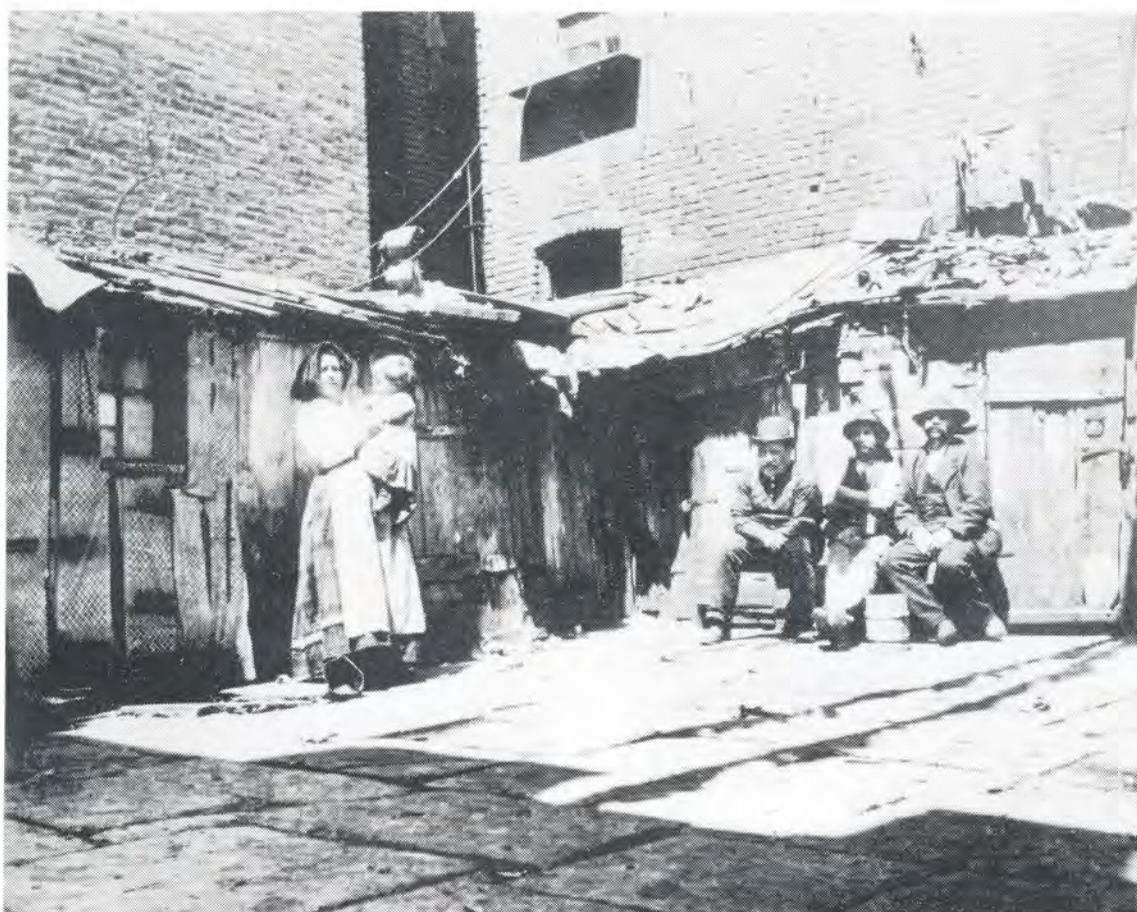
Fremvisningen af laterna magica billeder tog stadig til i omfang og blev nøglen, hvormed Jacob Riis åbnede døren til de store billedtidskrifter og bogforlag. I efteråret 1890 udkom hans første bog "How the Other Half Lives". Tidens kendte poet, James Russell Lowell, skrev i et brev til Riis, at bogen var: Som at se ned i "Dantes Helvede". Et fotografisk tidsskrift håbe-

Retten til lidt søvn, men med hovedet hvilene på armene, en såkaldt 2-cents restaurant på Manhattan.

Med magnesiumlys blev Jacob Riis i stand til at optage ovenstående fotografi, hvorefter en kunstner tegnede et billede til trykning. 1889.

Her i Jersey Street kostede det "kun" 1 dollar pr. måned at bo.

de, at bogen ville få samme udbredelse som "Onkel Toms Hytte" - den blev da også trykt i adskillige oplag.

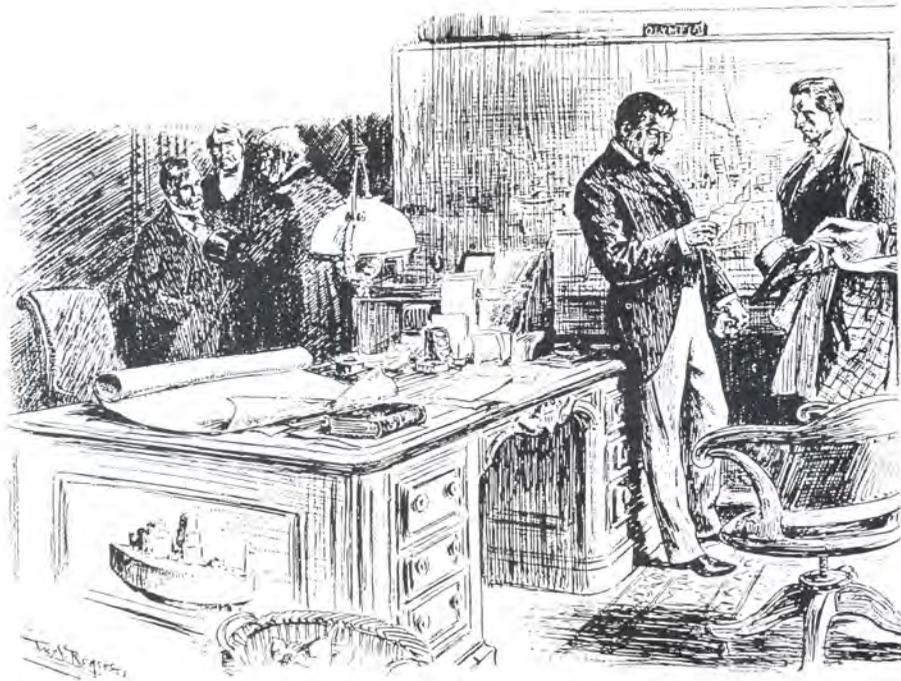
Efterhånden blev han betragtet som ekspert på det sociale område, hvilket åbnede muligheder for at tage kampen op på en bredere front, bl.a. i et samarbejde med velgørenhedsinstitutioner, komitéer, kommunalmyndigheder, men ikke mindst statslige kommissioner, der efterhånden kunne se skriften på væggen. Jacob Riis havde en enestående hukommelse og evne til at fastholde enhver social kontakt. Han "tabte" derved aldrig en sag på gulvet, men tværtimod fulgte han den op, og hans argumenter fik dobbelt kraft. I perioden omkring århundredskiftet holdt han mere end 700 lysbilledforedrag om året.

Fotografiapparatet var og blev det afslørende våben i kampen mod social uretfærdighed. I bladet "The Christian Union" den 8. april 1893 skriver Jacob Riis om, hvorledes hans metode gav resultater:

Et Eksempel paa hvorledes mine Lysbilledforedrag har baaret Frugt: Præsten Jenkins Lloyd Jones fra All Souls Church i Chicago har foretaget sin egen Undersøgelse af Forholdene indenfor Sweating-systemet, et Udbytningssystem baseret paa "Slavearbejde" til Sultelønninger.

Præsten fandt forholdene forfærdeligere end en tidligere rapporters konklusioner. Han havde også en plan som måske kunne skabe debat:

Lad alle dem som virkelig ønsker at forbedre de sociale Forhold, bidrage til en "Fotografisk Fond", med hvis hjælp man kunne faa optaget Fotografier, som en Dokumentation af Forholdene i de fattigste dele af vor By. Fotografierne skal derefter hænges op paa Pladser, i Hoteller, Kirker og Skoler - maaske kan den ene Halvdel begynde at forstaa, hvorledes den anden Halvdel lever! Maaske kan Blitzlyset udrydde Sweating-virkomheden saaledes som Gaslyset havde befriet det gamle London for mange Forbrydelser?

Theodore Roosevelt læser et indkommet brev på sit kontor i marineministeriet.

Skribenten

Jacob A. Riis udtrykte sig i et meget enkelt og let forståeligt sprog. Beskeden af natur kaldte han sig aldrig forfatter, skribent eller lignende; Han sagde:

Jeg er ingen Litterat, kun en beskeden Avisreporter - en god haaber jeg - længere rækker mine Ambitioner heller ikke. Bevar mig fra Laboratoriarbejdet: Et Menneske i Nød, er ikke et Insekt, som man spidder paa en Naal, for derefter i Ro og Mag at studere som et Arbejdsredskab.

Borgerskabets samvittighed blev grundigt rystet, Riis konkluderer:

For i Tiden var det krævende nødvendigt, at man erkendte de farlige Klassers Eksistens i New York, men det farlige ligger i den kriminelle Uvidenhed, der hersker blandt dem, der tilhører andre Klasser. Samfundsfaren kommer ikke fra dem, der lever i Fattigdom og Slum. Den kommer fra en Klasse, der skaber sine egne Formuer paa Aagerrenter, Skandaleløsninger og fejlagtigt anvendte Rigdomme - fra den Klasse, som man ikke kan vente sig noget andet fra.

R & R

Den legendariske Jacob Riis havde fået mange fjender, men også mange venner. En af disse skulle senere blive Amerikas præsident. Den 6. maj 1895 blev den indflydelsesrige politiker Theodore Roosevelt udnævnt til politipræfekt i New York. Hans første opgave blev at rydde op i det tiltagende gangsteruvæsen. Roosevelt fik kontor i politihuset på Mulberry Street, midt i løvens hule. Umiddelbart efter sin ansættelse besøgte Roosevelt politireporternes samlingssted på den anden side af gaden og lagde følgende besked til Jacob Riis: *Jeg har læst Deres Bog, og jeg er kommet for at hjælpe.* Denne korte meddelelse blev indledningen til et langt og varmt venskab mellem de to mænd. De havde et fælles syn på, hvorledes social- og velfærdspolitikken skulle etableres. Social retfærdighed og velfærd skulle i en lykkelig blanding af kristen liberalisme og landsfaderlig omsorg gå hånd i hånd. Theodore Roosevelt skrev i sine erindringer:

...hele mit Liv bar Præg af mit lange Bekendtskab med Jacob Riis, som jeg er fristet til at kalde den bedste Amerikaner jeg nogensinde har kendt.

I en kulkælder.

De to mænd lignede på mange punkter hinanden, også af statur. Engang blev Riis forvekslet med Roosevelt. I løbet af et år lykkedes det den handlekraftige Theodore Roosevelt at omorganisere det korrumpere politikorps. Jacob Riis kunne med stolthed udtale: *1896 var "a great year"*. Det var dog ikke alle tiltag, som var lige populære blandt befolkningen, og for den sags skyld heller ikke blandt de fattige og udstødte. Theodore Roosevelt havde bl.a. gennemført helligdagsslukning af 13.000 udkækningssteder i New York-området. Vreden var stor blandt værtshusholdere, smågangstere, men også højere op ad rangstigen blev den barske politiker upopulær. Tidsskriftet *Charities* bad det fotografiske firma *Enterprises Inc.* dokumentere eventuelle overtrædelser af spiritusforbudet. Tre søndage i træk optog fotografierne øjebliksbilleder af personer, som kom bærende på øl- og whiskyflasker. Fotografierne blev publiceret i *Charities* 21. januar 1904 på forsiden.

Resultatet

Endelig begyndte resultaterne at indfinde sig. Et enormt saneringsprogram blev sat i gang på ned-

re Manhattan. Slumkvartererne blev afløst af moderne boligområder, parker, skoler og "community centers" med sygehuse, ungdomsskoler og børnehaver. Området fik navnet "Jacob A. Riis Settlements". På dette tidspunkt afslog Jacob Riis at modtage stillingen som borgmester i New York.

Jacob Riis' første kone døde i 1905 og han giftede sig igen i 1907 med Mary A. Phillip. Han var desuden omkring århundredskiftet ophørt med sine fotoreportager i forbindelse med hjertebevisvær, men alligevel lykkedes det ham i de følgende år at indsamle over 1 million dollars til hjælp for turberkuloseramte børn i New York.

Mennesket Jacob Riis

Mange har prøvet at tolke Jacob A. Riis' motiver, holdninger og moralkodeks for hans sociale handlinger gennem et langt liv. Det er vovelig gerning. Derfor har jeg valgt at gengive hans egne ord, som måske bedst af alt giver udtryk for mennesket Jacob Riis' sindelag:

Slummen er lige saa gammel som vor Civilisa-

tion. Civilisation indebærer Kamp - en Konkurrence om at komme først, være den bedste. I en Konkurrence forekommer det at visse Mennesker - af en eller anden Grund - ikke kan holde Tempoet eller bliver slaaet omkuld. De bliver derefter stillet udenfor: De taber Mod og Ambition og opgiver. Fra dette øjeblik bliver de et Offer i Stedet for Herrer over Situationen hvis de overlades til deres egne Ressourcer.

Vi har højtideligt konstateret at alle Mennesker er skabt lige, og har visse personlige Rettigheder, Retten til sit eget Liv, til Frihed og Stræben efter Lykke - derefter lukker vi vore Øjne og venter på at denne Leveregel skal fungere. Det er næsten som om en Mand med Forkølelse skulle tage sin Lægerecept med i Sengen og vente på at den ville helbrede ham.

Vort Land er vokset, blevet stort og rigt - fra vore Havne strømmer Mad ud til millioner af Mennesker i Europa. Men i vore Baggaarde og Stræder kvases Mennesker som er sunket ned i Uvidenhed og Nød.

Et andet sted skriver han:

Rigdommen samles til Hobe. Fattigdommen, Kontrasten - specielt i vore Storbyer - synes derfor mere grusom. Rigdommen vokser og vokser, præcis som den menneskelige Gerrighed og Egoisme, intet politisk System kan raade Bod paa dette, saa længe Mennesket er som det er.

Royalt besøg

Det Danske Kongehus var særdeles velbekendt med Jacob Riis' humanitære indsats i Amerika. I 1904 blev ægteparret inviteret til frokost af den vordende kong Frederik den VIII. Jacob Riis skriver:

En Dag, vi sad paa vort Hotel, kom en guldgaloneret Lakaj ind og spurgte efter os. Med Haanden paa sin sølvknappede Stok leverede han følgende: "Deres Kongelige Højheder Kronprinsen (senere Frederik VIII) og Kronprinsessen ønsker Deres Nærvær til Middag i Morgen Klokken 1 i Charlottenlund".

"The dickens they do", for jeg op (pokker om de gør), idet jeg saa mig selv i Silkehat og Falbe-

lader, som jeg ikke ejer. Men min Hustru trak mig forsigtigt i Ærmet og svarede for os begge: "Vil han takke de Kongelige Højheder, det vil glæde os at komme". Hvortil han svarede med et Buk og gik, efterladende os, som stirrede hjælpeløst paa hinanden. Egentlig var vi parate til at bakke ud af det hele, men vore Børn bestemte det anderledes, - hvilken Ære!

Den uhøjtidelige og muntre frokost sluttede med at kongen bad Jacob Riis overbringe de varmeste hilsener til den amerikanske præsident og fortælle ham, at vi beundrer ham og stoler på ham. Vi er glade for hans folks velstand. - Deres folk!

Samlingen

Den store samling fotografiske glasplader forblev upåagtet i mange år, men i forbindelse med indsamling af fotografisk dokumentation af indvandringen til USA opsøgte den kendte russiske emigrantfotograf og historiker Alexander Allan Sr. i slutningen af 1940'erne en af Jacob Riis' sønner, journalisten Roger William Riis, som stadig var i besiddelse af faderens ca. 570 glasnegativer. Det lykkedes yderligere at spore ca. 160 glasplader og ca. 80 stereoskopbilleder på loftet i et hus i Richmond Hill, hvor Riis havde boet indtil 1913. Husets daværende ejer havde overladt materialet til Roger W. Riis, og efter hans død blev det givet til et barnebarn af Jacob Riis, J. Riis Owre. Denne var professor ved universitetet i Coral Gables, Florida, og donerede samlingen til Library of Congress i 1958, ca. 250 billeder er optaget af Jacob Riis selv, andre af bl.a. fotografen Lewis W. Hine. Alexander Allan har siden restaureret samlingen, som var i meget dårlig stand. En hel række samfundskritiske fotografier er fulgt i Jacob Riis' spor, men ingen har opnået så store resultater som denne - sanering af over 50 boligkvarterer på nedre Manhattan.

Litteratur:

- 1890. How the Other Half Lives
- 1892. Children of the Poor
- 1893. Nibsy's Christmas
- 1898. Out of Mulberry Street
- 1900. A Ten Years War
- 1901. The Making of an American (handler om J.R. privatliv)
- 1902. The Battle with the Slum
- 1903. Children of the Tenement
- 1903. The Peril and Preservation of the Home
- 1904. Is There a Santa Claus?
- 1904. Theodore Roosevelt, the Citizen
- 1909. The Old Town
- 1910. Hero Tales of the Far North
- 1914. Neighbors
- 1912. Hvordan Jeg blev Amerikaner. Dansk udg.
- 1923. Christmas Stries (anthology)
- 1970. Hasner, Rune; Jacob A. Riis Reporter med kamera i New Yorks slum. P.A. Norstedt & Sønner. Stockholm

Fest for filmens fædre

Place de Trocadéro 28. december 1995 - på 100-års dagen for den første filmfremførelse mod betaling. Et betagende skue ud over byernes by Paris. Foto: Mogens Svane.

Mogens Svane

Paris den 28. december 1995, klokken nærmer sig 19:00, det er råkoldt, selv om vi befinder os i Paris. Stedet er Place de Trocadéro. Mellem Chaillot palæerne er der opsat et gigantisk film-lærred. Pladsen er fyldt med franskmænd og turister - og et pænt opbud af pressefolk og TV-hold.

I en bue ud fra lærredet er der udspændt en 70 mm filmstrimmel og midt for står en filmsplejser. Klare alternativer til det røde silkebånd og guldsaksen. Den nye kulturminister Philippe Douste-Blazy får en sidste instruks om, hvordan splejserne skal betjenes.

Gabriel Axel

Som opvarmning til selve seancen har de frysende tilskuere kunnet se brødrene Lumières film fra

hele verden optaget omkring århundredskiftet. Satellitkanalen LCI sender direkte. Oscarbelønnede instruktør Gabriel Axel, som også har en finger med i spillet i forbindelse med den film, som skal fejre 100-året, er et populært offer for presse og TV-kameraer. Til spørgsmålet om, hvilke ønsker Gabriel Axel har for filmkunsten, svarer han: "*Jeg håber, at den nye kulturminister vil fortsætte den progressive filmpolitik, som den tidligere kulturminister Lang er blevet kendt for*".

Bag kameraet står ministeren og venter på at blive interviewet, og nikker med et bekræftende blik. Da han selv er på, er det blandt andet ønsket om at sikre den europæiske film, som han fremhæver. Straks efter optagelsen må Philippe Douste-Blazy haste tilbage til splejseren for rettidigt at indlede 100-års højtideligheden og klipper ikke uden besvær den 70 mm brede film over,

som et symbol på, at vi nu tager fat på endnu et sekel.

Filmens fædre

Herefter blændes op for de 10 film, som brødrene Lumière havde på plakaten ved den første filmforevisning for et betalende publikum. Det er netop dette, der har været bestemmende for, at det i europæisk sammenhæng er brødrene Lumière, som kan bryste sig af at være filmens fædre.

De havde, med skæven til både Edison i USA, Max Skladanowsky i Tyskland og en lang række andre innovatører, udviklet et kamera- og gengiversystem le Cinématographe, som både fungerede som kamera, projektor og kopieringsenhed. Men ved denne lejlighed havde de også defineret forevisningsformen, som vi kender det fra biografen: Projektion af billeder på et stort lærred for et publikum, som ved denne lejlighed måtte erlægge 1 franc til billetten. Cinématographe Lumière - var indrettet i Salon Indien i kælderens på Grand Café, i nummer 14 på Boulevard Des Capucines.

Verdenspremiere

Efter de fornøjelige 10 minutter kom tiden til verdenspremiere på filmen, som i Lumières ånd både skulle fejre de første 100 år, og symbolisere filmkunstens fremtidige muligheder - "Lumière et Compagnie". Filmen er instrueret af den franske multikunstner Sarah Moon på baggrund af en idé af Philippe Poulet, som udfordrer en række filminstruktører fra hele verden til hver at kreere en film på 50 sekunder, med et istandsat Lumière kamera. Til projektet havde Filmmuseet i Lyon restaureret 2 kameraer efter Lumières forskrifter. Instruktører af i dag skulle således have muligheden for med den tekniske enkelthed, som lå i den første simple teknik, at udfordre deres egen kreativitet og producere ét indslag til den endelige film. De 50 sekunder var bestemt af længden på den type film, man benyttede i de første kameraer. Hver instruktør fik stillet 3 film til rådighed, det vil sige, at de havde tre takes at gøre godt med. Yderligere konditioner var bl.a., at optagelsen skulle foregå eksteriør, uden brug af kunstlys og selvfølgelig uden synkron lyd. 40 instruktører var indbudt til projektet, og de blev stillet fuldstændig frit med hensyn til, hvad de ville formidle. Samtidig optog Sarah Moon

Hi8 videooptagelser backstage, som hun efterfølgende fik overført til 35 mm film. Hermed supplerede hun de øvrige instruktørers indslag med sine egne optagelser i en collage, som i dag fremtræder som filmen "Lumière et Compagnie", og som forhåbentlig vil blive vist herhjemme.

Kun 40 minutter

På Trocadéro pladsen ventede man spændt. Selvom lysintensiteten ikke er den bedste på den store skærm, indrammes filmbilledet af 2 store lysbilleder med en liste over alle de involverede instruktører. På den omdelte løbeseddel kan vi læse, at den udgave, vi skal se, kun er et uddrag på 40 minutter af den ellers 90 minutters lange film. Arrangørerne har sikkert skævet lidt til både visningssituation og kuldegrader.

Da filmen blænder op, er det først en visuel collage af de 40 instruktørers portrætter. Dernæst er det Gabriel Axels 50 sekunders film, som indleder rækken af de 40 vidt forskellige bud på opgaven. Axel præsenterer i en enkel form filmkunsten som værende det sidste skud på stammen i rækken af klassiske kunstarter. Med en smuk timet køretur hen over de symbolsk udvalgte situationer, som illustrerer den skabende kunsts udtryksformer, bydes vi velkommen til den 7. kunststart med en pastige på en typisk "stumfilms duel", efter vi har passeret en fotograf, som kuriøst nok står med det første danskbyggede filmkamera, konstrueret af Jens Poul Andersen, "Nellerødmanden". En indledning som skabte begejstring i folkemængden på Trocadéro pladsen.

Nachspiel på Salon Indien

Herefter fulgte så den øvrige række af kreative lykønskninger, symbolske kommentarer, nostalgiske referencer og personlige visuelle statements.

"Lumière et Compagnie" blev samme aften sendt over TV Canal plus. Efter forestillingen strøg vi af sted i taxi til Hotel Scribe for at deltage i 100-års receptionen for brødrene Lumières første forestilling, idet Salon Indien nu er en del af dette luxushotel, som altså førhen husede Grand Café. Her kunne vi i Salon Indien se den lille 10 minutters filmrulle igen efter et foredrag om Lumières trængsler for 100 år siden. Nostalgisk, men fornøjeligt.

Publiceret første gang i Audio Visuelle Media, Jan. 96.

Da filmen kom til Danmark

På Danmarks Tekniske Museum i Helsingør har man også villet fejre filmens 100-års jubilæum, med en lille særudstilling "Da filmen kom til Danmark". Udstillingen blev opbygget omkring temanummeret "Kinematografiens udviklingshistorie - og filmens fødsel" - specielt afsnittet om "Filmen kommer til Danmark". Resultatet blev en veldisponeret og overskuelig gennemgang af filmens første år i Danmark. Plancher, dokumenter og fotografier omsluttede et repræsentativt udvalg af museets egne klenodier. J.P.A. kinooptager nr. 280 flankeret af en sjælden fransk Debrie optager. Udstillingen viste desuden en række tidlige kinooptagere samt fortidige effekter til belysning af kinematografiens forhistorie. I et hjørne kunne man opleve Peter Elfelts berømte slædetur i Fælledparken samt de historiske klip fra filmen "Henrettelsen" optaget i buegangen på Christiansborg.

"Kinematografiens forhistorie" - på Viborg Stifts Museum

Animationsværkstedet i Viborg ønskede at fejre filmens 100-års jubilæum. I et samarbejde med Stifts-museet fik de stillet udstillingslokaler til rådighed i perioden 12. februar til 24. marts i år. DFS's temanummer "kinematografiens udviklingshistorie & filmens fødsel" blev det fundament, hvorpå animationsværkstedets medarbejdere fik etableret en lille orienterende og spændende udstilling over emnet. Statens Filmcentral, Danmarks Tekniske Museum, H. C. Andersen Museet og DFS havde venligst udlånt de fremviste effekter. Udstillingen kan ses fra 1. september og 6 uger frem i Horsens.

Et lille udsnit af kinematografiens forhistorie.

Kurt Petersens kinosamling

Kæmpe-uret i Vogmagergade er et flot vartegn for Filmhuset.

Det Danske Filmmuseum erhvervede i 1995 Kurt Petersens store samling af filmapparater, optagere og gengivere. Et udsnit af den enestående samling vil være udstillet i FILMHUSET fra 2. til 22. september.

FILMHUSET.

Gothersgade 55. 1123 København K

NYT "FOTOHISTORISK MUSEUM"

- denne gang i Nykøbing F

Et mangeårigt medlem af DFS, Alex Steinbach har fra sin ungdom været betaget af fotografika. Helt tilbage fra sin læretid som fotograf i København i 1963 har indsamlingen af fotografika ganske langsomt accelereret. Samlingen bare voksede og voksede, så den i dag omfatter ikke mindre end 1.700 fotografiske effekter. Samlingen har været udstillet nogle gange igennem tiderne og DFS havde, for en del år tilbage, en ekskursion til Nykøbing F, hvor vi beundrede de mange smukke apparater. Alex har dog altid ønsket, at en større kreds kunne få glæde af de indsamlede fotohistoriske ting. Dette ønske blev der pludselig mulighed for at realisere i 1996.

Nykøbing Falster's maleriske og imponerende 43 meter høje vandtårn blev i 1972 overflødig. Planerne var mange, men først i 1993 blev det muligt at få tårnet renoveret og indskudt 7 etager, et særpræget kulturhus. Alex Steinbach og formanden for vandtårnets bestyrelse Bent Brund, har indgået en 5-årig aftale om udstilling af Alex's store samling. I foråret 1996 faldt de sidste brikker på plads og Danmarks andet fotohistoriske museum var en realitet. Objektiv's redaktion vil i april-nummeret 1997 præsentere den omfattende samling både billedmæssigt og skriftligt.

Vandtårnet, Hollands Gård. 4800 Nykøbing F. Efter 31. august bedes man aftale med Alex Steinbach. Telf: 5486-0385.

Udsnit af samlingen.

Fotoudstillinger på Danmarks Fotomuseum

30. august - 27. oktober:
"Fotografiske samtaler" -
Fotografier af Arne
Rasmussen, København.

30. august - 27. oktober:
Anholt billeder - billeder fra
Anholt taget af fotograf
L. Grentzmann omkring
århundredskiftet.

1. november - 26. januar 1997:
Mary Willumsen
Fotografier af kvinder 1914-1922

Fogtdals Foto/Café

*Den skumfødte Venus.
Foto: Mogens Berger, 1975.*

Palle Fogtdal, Annette Sørensen, Fl. Berendt og Ludvig Bramsen på ferniseringsdagen.

Strøget får fotogalleri med café

Mogens von Haven

Palle Fogtdals Forlag fyrede den 10. april 1996 en ny fotoudstillings-idé af. På Strøget, Østergade 22 i København åbnedes i april 1996 en "FotoCafé". Her kan man nyde såvel små retter og drikkevarer, som fotografier over et FØR & NU tema. Entréen til udstillingen er gratis, hvis man blot nyder en kop kaffe. "Danske Fotografier", FØR & NU, d.v.s. nye og gamle billeder med varierende temaer. Udstillingsidéen er tillige, at publikum skal kunne købe et udstillet foto som "Hollands auktion" på "sidstedagen".

Den første udstilling i alt 88 fotografier varede fra 10. april til 15. juni og havde overskriften "Hovedsagen". Motiverne gik på emnet "hatte og andre former for hovedbeklædning" - med enkelte billeder fra Danmarks Fotomuseum i Herning.

Når disse linier skrives er udstillingen "Badeliv - FØR & NU" just åbnet. Den indeholder 83 fotografier og varer indtil 22. september. Næste emne bliver "Musikliv - FØR & NU". Udstillingerne er redigeret med kuriøs hånd af fothistorikeren Andrew Daneman, grafiker Anette K. Sørensen, Ludvig Bramsen og Palle Fogtdal - og man bliver underholdt. Folk med interesse for nye og gamle reportagefotos bør se på. Udstillingsbillederne er perfekt kopieret og opklæbet. Et smukt katalog kan købes for kr. 35,-. Det vil givetvis i det lange løb få samlerværdi. Det har vist sig at være næsten umuligt at afhænde de fine nykopieringer, desuden kan der opstå problemer omkring reproduktionsrettighederne.

H.C. Andersen udstilling i Odense

Mandag den 3.juni åbnede en lille usædvanlig foto-udstilling på H.C. Andersen Museet i Odense, med titlen "Amatørfotografen Israel B. Melchior", som var bror til H.C.A.'s mæcen Moritz G. Melchior. Udstillingen var arrangeret i et samarbejde med Dansk Fotohistorisk Selskab og fint opstillet i museets righoldige bibliotek. De udstillede genstande samt en del af billederne var udlånt af medlemmer i selskabet. Særlig opmærksomhed vakte den lille serie lysbilleder benævnt "tågebilleder", med scener af H.C. Andersens liv. Billederne blev forevist på digterens 70-års dag 2. april 1875 ved hjælp af en laterna magica. De blev først for nylig identificeret på grundlag af en artikel i Objektiv. Billedrækken, med angivelse af de enkelte motiver, blev samme aften nedskrevet i dagbogen, af den aldrende og dødtrætte H.C.A. Udstillingen sluttede 6. august, men billedrækken kan fortsat beskues på museet.

Niels Oxenvad: H.C. Andersen, et liv i billeder.
Format: 26,5 x 22 cm. 165 sider. Kr. 175,-. ISBN 87-412-3344-1. H. Reitzels forlag 1995.

H. Topsøe-Jensen & Svend Larsens bog "H.C. Andersens eget eventyr i billeder" fra 1952 har fået en værdig afløser i museumsinspektør Niels Oxenvads veldisponerede billedbog om eventyrdigterens liv og levned. Man kan med rette kalde bogen for "Mit livs Eventyr" - H.C. Andersens utroligt rige og brogede livsløb bliver fortalt og billedmæssigt dokumenteret i mindste detalje. Niels Oxenvad har fundet mange korte, præcise, pudsige og originale beskrivelser, bl.a. i forbindelse med den tyske fotograf Franz Hanfstaengl (1804-1877), München, smukke optagelse fra 1860. Manuskriptark, pennefjer og blækhus dokumenterer til overmål, at fotografens model var H.C.A. Digteren var så begejstret for fotografiet, at han i et brev til Henriette Collin skrev: *"Aldrig har jeg set et så smukt og lignende portræt af mig! Jeg blev aldeles overrasket, forbavset ved at sollyset kunne forme en sådan skønhedskikkelse af mit ansigt ... det er det eneste portræt, min forfængelighed ønsker går over til*

efterverdenen. Hvor de unge damer da vil sige: "At han ikke blev gift?!"

På side 152 ses den lille serie "tågebilleder" fremvist på digterens 70-års dag i 1875. En smuk bog til en overkommelig pris. ●

Steder med historie dengang og nu

**Udstilling fra 15. sept. til 15. dec.
Øregård Museum, Ørehøj Alle 2,
2820 Gentofte.**

Alene titlen på denne udstilling, indbyder alle fotohistorisk interesserede, at aflægge Øregård Museum en søndagsvisit, i tilgift oplever man en af de smukkeste parker i området.

Hvordan så Strandvejen ud i gamle dage? Hvem byggede Jægersborg Slot? Og hvor lå etableringen "Over Stalden", som Dagmar Hansen ("O Dagmar") gjorde mere populært end nogensinde i "De glade 90'erne" og frem til begyndelsen af 1920'erne?

Med nye fotoplancher, malerier, tegninger, stik og tekster sætter museet fokus på en lang række spændende steder i de grønne omegnskommuner nord for København. Et udvalg af "Gadebilleder - fotos fra Gentofte kommune ca. 1900 - 1950", tilrettelagt af og i samarbejde med bibliotekar Harriet Trantum-Jensen, Lokalthistorisk Arkiv for Gentofte Kommune fremvises. I den forbindelse vil der blive udstillet den eneste kendte opretstående stereoskopkasse-betragter, som bordmodel, fremstillet af kamerabygger Jens Poul Andersen (Nellerødmanden) ca. 1899.

Et udvalg af de gamle topografiske stereoskopbilleder, udvalgt med sigte på at vise det liv, som befolkede lokaliteterne i det gamle Gentofte, vil kunne ses i den opstillede bordmodel.

Udstillingen er tilrettelagt af arkitekt: A.A. Bent von Platen-Hallermund og cand.phil. Anette Giertsen, med en hjælpende "lillefinger" af DFS.

"Skræk-vision eller virkelighed?"

Norsk Museum for Fotografi
- Preus Fotomuseum

Under overskriften "Vision og virkelighed" beskrev vi i Objektiv nr. 68 1995 historien om og planerne for "Norsk Museum for Fotografi - Preus Fotomuseum". Forhåbningsfulde havde vi regnet med genindvielse i begyndelsen af 1996. Leif Preus' VISION er blevet til nutidigt bureaukratisk VIRKELIGHED.

Det norske Kultur- og Forsvarsministerium havde i fællesskab udregnet at ombygningen af de 1400 kvadratmeter udstillingslokaler på 4. sal i magasinbygningen på marinestationen Karljohansvern ville andrage ca. 5 millioner kroner. Ombygningen skulle have været afsluttet 31. december 1995, men i et dokument fra Forsvarets bygningstjeneste udsendt i december 1995 hedder det: "*En byggeperiode på mere end to år vil være aktuel efter en forudgående planlægningsperiode på trekvart år*".

Forsinkelsen skyldtes bl.a.: "*At ombygningsarbejdet bliver mere kompliceret end først antaget, samt en maksimal udbygning af brandsikringen*", siger Harald Alstad i Forsvarets bygningstjeneste.

Det mest utrolige i byggesagen er imidlertid omkostningerne. Vi taler om sølle 1.400 kvadratmeter i en forsvarsbygning opført i granit og tegl. Ifølge Forsvarets bygningstjeneste har man blot foretaget en fejkalkulation på 45 millioner (!) norske kroner - samlet regning 50 millioner. For dette beløb kan man sandsynligvis opføre et helt nyt og tidssvarende museum!

Om igen

Sagens akter ligger nu igen på Forsvars- og Kulturministerens bord for at finde en politisk løsning. Kulturminister Åse Kleveland håber at man vil finde nye løsningsmodeller inden 1. marts 1996. Direktøren for det "nye" museum, Leif Preus udtaler: "*Situationen er højst utilfredsstil-*

lende for fotomuseets vedkommende - virksomheden i de nuværende lokaler har været drevet på spareblus i afventning af flytningen". Preus Fotomuseum er dog stadig tilgængelig på sin gamle adresse. Museets tekniske udstillinger er delvis reorganiseret og præsenteres på en mere overskuelig måde. Fotogalleriet viser ca. 7 udstillinger pr. år.

Et øye blikk

Udstilling 26. juni til 31. august 1996

På Norsk Museum for Fotografi - Preus Fotomuseum har man i sommerhalvåret kunnet se en usædvanlig og betydelig fotoudstilling med titlen; "Et øye blikk". Fotografiets evne til at registrerer brøkdele af et sekund er dets centrale egenskab. De 60 udstillede fotografier viser alle på en eller anden måde øjeblikket som fastholder billedet. I forbindelse med udstillingen har museet udgivet en usædvanlig flot bog med et udvalg af de væsentligste billeder. Museumsdirektør Leif Preus skriver i sit forord:

"Omslagsbilledet er Harold Edgertons fotografi "Bullet and Apple", som viser pistolkuglen, der gennemborer et æble. Billedet er optaget på 1/2.000.000 sekund. Som kontrast til dette en reproduktion af Niépces billede fra 1826/27, som viser udsigten fra et vindue. Antagelig verdens længste fotografiske øjeblik: eksponeringstid 8 timer!

Mellem disse to yderpunkter indeholder udstillingen fremragende billeder af kendte fotografer som Hill, Muybridge, Stieglitz, Curtis, Burchartz, Hine, Cartier-Bresson, Weegee, Kertész, Adams, Beaton, Gibson m.fl. Verdens første foto-interview optaget af Felix Nadar. Eugene Smiths gribende dokument "Walk to Paradise Garden". Det fatale billede af luftskibet Hindenburg, eksploderende ved landingen i New York. Et billede af Norges første flyvemaskine "Start" over Horten havn. Johannes Stages historiske billede fra den tyske kapitulation på Akerhus fæstning i 1945, måske vort århundredes mest betydningsfulde norske fotografi. Flere norske fotografer er med: Øystein Kleivan med sit klassiske billede af den norske fodboldspiller, som fortæller sin svenske modstander, hvad han mener i dette øjeblik, er fyldt af lydlose ord. Kjell Sten Tollesens studie "Lux". Billedet af kometen, som besøgte os, og ikke vil vende tilbage for om 15.000 år. Eller fotografiet, som viser Scotts ekspedition ved ankomsten til Sydpolen i 1912, og som finder Amundsens telt med det norske flag. Hele ekspeditionen satte livet til i odemarken, filmene blev senere fundet og fremkaldt.

Alle fotografier er et resultat af et øjeblikks eksponering. At udvælge billeder i et omfang, der svarer til antallet sekunder i et minut - har været en spændende, men vanskelig opgave. Der er mange billeder, vi gerne ville have haft med, men den viser fotografiets styrke som bevarer af nogle øjeblikke i tiden, som ellers så let bliver glemt".

Måske var det en idé at vise udstillingen på Danmarks Fotomuseum i Herning og Fotografisk Center i København i 1997?

Museet for Fotokunst - Brandts Klædefabrik

Den permanente samling III
23. marts 1996 - februar 1998

Den 23. marts 1996 slog Museet dørene op for den tredje gennemarbejdede og fornyede udgave af den permanente samling siden statsanerkendelsen i 1992. I de 4 år er samlingen vokset med over 1500 numre, og det er et udvalg af disse

værker, der nu præsenteres. At samlingen fra dette forår ophænges på 2. sal under intimerne, men konserveringsmæssigt forsvarligere vilkår, er i sig selv en inciterende fornyelse.

En del værker er købt fra udstillinger, afholdt i 1994/95. I NYT I SAMLINGEN finder man bl.a. Viggo Rivad og medlem af D.F.S. fotograf Poul Pedersen, Århus. Det lille HISTORISKE afsnit forsyner publikum med teknisk og genrehistorisk baggrundsviden for nogle af dagens samtidsfotografiske trends. Desuden trækker 100-årige albumaftryk fra oliefelterne i Adserbadjan og de hellige steder i datidens Palæstina perspektivet op til et af nutidens varmeste politiske brændpunkter. Ud over disse historiske tiltag byder Museet for Fotokunst på en lang række fremragende nutidige fotografers arbejder. Museumschef Finn Thrane byder i særdeleshed medlemmer af Dansk Fotohistorisk Selskab velkommen - gamle historiske fotografier vil blive modtaget med stor taknemmelighed. Dette blads redaktør var blandt de første til at donere et sådant fotografi: Et sjældent smukt håndkoloreret fotografi erhvervet i Budapest under et studieophold. Et tilsvarende billede er givet til Danmarks Fotomuseum i Herning.

Fernisering i Musikhuset Århus

Det var med stor glæde at Aarhus Fotografiske Amatørklub åbnede deres flotte foto udstilling i Musikhuset Århus. Når man bliver 100 år skal der festes.

Mange var mødt op den 11. maj, hvor flere gode taler blev holdt. Et stort og tidskrævende arbejde lå bagved udstillingen, som var delt op i 4 afdelinger.

Den største afdeling var en censureret landsindkaldt udstilling med 101 billeder, en indviteret del med professionelle fotografer, en afdeling med AFAs egne billeder og en historisk afdeling.

Den sidste del var med billeder tilbage fra 1916. Her var mange skønne motiver, og de gamle teknikere kunne her ses. Blandt flere spændende ting var der flere bromoliebilleder.

Vi ser frem til de næste 100 år.

Christian Nolle.

Fotografisk Center

København har fået et PERMANENT center for fotografisk kunst.

Det smukke udstillingslokale.

I forbindelse med Kulturby 96 har Københavns Kommune taget initiativ til oprettelse af et galleri og center for fotografi. Fotografisk Center åbne- de i januar 1996 og har fået til huse i Kunstfore- ningen Gl. Strands Hus, i hjertet af hovedstaden. Galleriets første leder er blevet mag. art. Lars Schwander. De to institutioner vil samarbejde bl.a. med fællesudstillinger og - helt praktisk - fælles billetordning. Som bekendt får fotografien stadig større betydning, både som nyhedsmedie og som kunstart. Fotografiske billeder er således blevet en integreret del af auktionsmarkedet i takt med, at det er blevet et interessant investerings- objekt. Fotografiske udstillinger er i udlandet en markant del af kunstmuseernes virksomhed og med etableringen af Fotografisk Center, indgår Danmark også i denne satsning. Centeret har åbnet en boghandel i kælderetagen, hvor bl.a. Dansk Fotohistorisk Selskabs tidsskrift *Objektiv* samt bladets temanumre vil kunne købes. *Objektiv* vil løbende orienterer om udstillinger og andre tiltag, som måtte have fotohistorisk inter- esse.

Udstillinger i 1996/97

Det intime sprog **21. sept - 20. okt.**

Erotik og seksualitet i det fotografiske billede. Bl.a. Nathalie Amand (B) og Gladys (F).

Jytte Rex **26. okt - 17. nov.**

Udstilling med bl.a. bemalede fotografier.

Farvefotografur **22. nov - 26. jan 1997**

Kobbertrykker Niels Borch viser overførte farve- fotografier til gravurer. Deltagende fotografer er: Lewis Baltz (USA), Olaf Elliason (DK), Paul Graham (GB), og Rosemarie Trockel (D).

Margrethe II - Et portræt af en Dronning. **9. dec - 31. jan 1997 (Rundetårn).**

Udstillingen er en skildring af Danmarks regent i fotografi, hovedsagelig stammende fra Det kongelige Biblioteks samling. Billeder optaget af bl.a. Rigmor Mydtskov, Inga Aistrup og Georg Oddner. Fotografier af H.M. Margrethe II har ikke tidligere været gjort til genstand for én samlet udstilling, hvilket der hermed rådes bod på.

Fotografisk Center. Gl. Strand 48.
1202 København K. Telf: 33 93 09 96.
Åbent:

Sigvart Werner: København - Den gamle kulturby.
Format: 20,5 x 20,5 cm, 68 billedsider, heftet. Dansk/engelsk tekst. Fotografisk Center. Kr. 100,-.
ISBN 87-90362-01-2.

Man Ray: Sjældne værker.
Format: 20,5 x 20,5 cm. 48 sider, heftet. Dansk/engelsk/fransk tekst. Fotografisk Center. Kr. 100,-.
ISBN 87-90362-00-4.

Lars Schwander: Hollywood portrætter 1920-1950.
Format: 20,5 x 20,5 cm., 48 billedsider heftet. Dansk/engelsk tekst. Fotografisk Center. Kr. 100,-.
ISBN 87-90362-02-0.

Sigvart Werner

Fotografisk Centers 3 første publikationer er billedmæssig en sand nydelse. Sigvart Werners romantiske bybilleder optaget i 1930'erne kan her genses med stor glæde. København fremstår som en harmonisk by, som ikke er i splid med sig selv. Betragt Rådhuspladsen dengang og i dag - man græmmes!

En indledning af Wilhelm Lorentzen fra 1937 og et efterskrift af Lars Schwander har indrammet fotografierne på smukkeste vis. Se Objektiv nr. 26 1983, s. 7-13.

Man Ray

Man Rays sjældne fotografier er ligeledes fra 1930'erne, men sandelig af en helt anden art. Den surrealistiske epoke er hans fotografiske indfaldsvinkel. Man Ray bruger den fotografiske kunst som et underbevidsthedens spejl. De udvalgte billeder er fine eksempler på dette. Francois Poli, André Breton og Lars Schwander står for den forbindende tekst.

Portrætter

Hollywood portrætter - glamourportrætter - de er her alle sammen: Charles Boyer, Greta Garbo, Clark Gable, Edward G. Robinson, Cary Grant, Gary Cooper og mange, mange flere af datidens store filmsymboler. Fotografierne er gengivet, som var det de originale billeder, nej bedre!

Lars Schwander har skrevet en levende og udtømmende tekst, som det vil være synd at citere. Køb bogen og nyd den. Man må håbe, at denne "Foto-Serie-Bøger" vil være levedygtig - fotohistoriske billeder kunne også være et emne!

København i hundrede år
1896-1996. Redaktion: Fotograf Jesper Høm.
Format: 24,5 x 21 cm. 72 sider. Pris 120,-.
ISBN 87-90136-67-5. Forlaget Per Koefod 1996.

I forbindelse med Kulturby 96 arrangerede den nu 64-årige fotograf Jesper Høm en stor retrospektiv billedudstilling i Rundetårn fra 1/1-25/2. De mange gamle fotografier af København prydede rundetårns spiralgang. Forstørrelserne var mandshøje og udført på Statens Værksteder for Kunst og Håndværk. Billederne fremtrådte perfekte på AGFA papir. Sammenlagt bidrog 42 fotografer til udstillingen samt ovennævnte billedbog i s/h. Også her bærer arbejdet præg af professionelt håndlag. Udvalget kan altid diskuteres, personlig synes jeg, der var for mange "gengangere", til gengæld var der også mange "nye" gamle fotografier, som var en overraskelse. Bogen er en flot præsentation af det gamle København fulgt op til vor tid. Bogen foreligger også på engelsk. ●

Søllerød i sort og hvidt.

1940-1945. Besættelsen & befrielsen. Peter M.M. Christensen, Jørgen Berg, Jens Bruhn, og Jens H. Tiemroth.

Redaktion og tilrettelæggelse Niels P. Stilling.

Format: 20,5 x 20,5 cm. 179 sider illustreret.

ISBN 87-88792-15-3. Søllerød Museum 1995.

I forbindelse med 40-året for befrielsen i 1985 arrangerede Byhistorisk Arkiv for Søllerød Kommune en indsamling af erindringer og interviews omkring besættelsen og befrielsen. Desuden indsamledes over 1000 privatfotografier fra perioden. Det er disse, nu fotohistoriske billeder, som illustrerer de skriftlige beskrivelser af besættelsesårene. Bogen er skrevet af to lærere og to historikere, der har udvalgt ca. 250 fotografier, som dokumentarisk viser mange hidtil ukendte episoder. Ikke mindst den yngre generation vil her kunne opleve de fem forbandede år. De mange fotografier er fint gengivet. Det skriftlige materiale er disponeret og anvendt med stor kyndighed - de enkelte afsnit fortæller i et ukunstlet sprog om de mange spændende hændelsesforløb. Sprængfyldt med beretninger må denne bog anbefales på det varmeste. De mange begivenheder foregår indenfor et begrænset geografisk område, men genspejler utvivlsomt Danmarks situation som helhed. Bogens forfattere har uden skelen til tidsforbrug gjort et prisværdigt arbejde for at leve op til den højst mulige historiske korrekthed. Et stykke arbejde, som tjener Byhistorisk Arkiv for Søllerød Kommune til megen ære. ●

FOGTDALS ILLUSTRERET TIDENDE

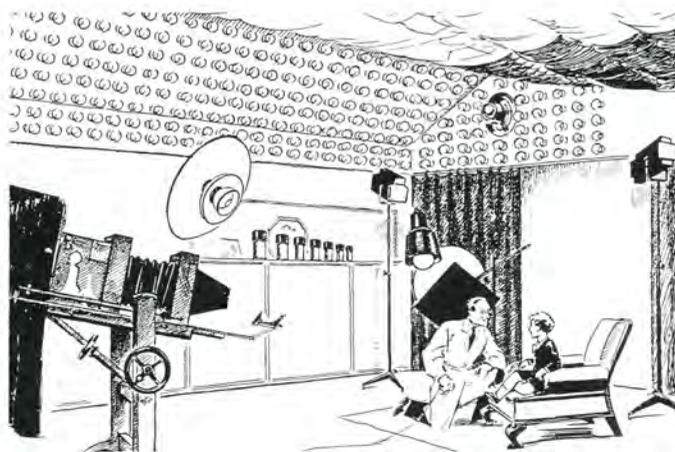
"Folkets kærlighed - vor styrke"

Familiealbummet, der havde sin faste plads i bedsteforældrenes stue, blev stuvet af vejen, da deres børn tog over. Det var ikke mere på mode at tvangsindlægge gæster, endsige de unge døtters kavalere, til at betragte familiens oldeforældre, onkler og tanter.

Man kan afvise det som en beskeden udvikling i omgangsformerne, men det gav en ung fotohandler sit livs idé. Han så før andre, at folk fortsat ville have behov for billeder af sig selv og ikke mindst af deres børn og børnebørn. Og på den opdagelse grundlagde han et forretningsimperium, der skulle nå ud over alle grænser.

Reimert Kehlet var ikke udlært fotograf, men han havde kundetække, dygtige medarbejdere og først og fremmest et forrygende talent for markedsføring. Han overbeviste danskerne om, at venskab styrkes og vedligeholdes ved udveksling af billeder, og at børn skulle fotograferes hvert år. Hans tone overfor kunderne var mildt moraliserende. "At Børn skal fotograferes til hver Fødselsdag, vil jeg knap nok berøre, det burde være en Selvfølge, og de Forældre, der ikke lader dette ske, begår en Fejl mod deres Børn, som de siden hen vil angre", sagde han formanende i en af de mange reklametryksager, han udsendte.

For at fastholde kunderne på denne forpligtelse, tilbød han et LIVSALBUM bestående af portrætfotografier optaget én gang om året på en fast fotograferingsdato. For 22 kroner fik abonnenterne et dusin portrætter og på barnets 18-års fødselsdag det gratis livsalbum med smukt opklæbte og indrammede billeder fra hvert år. Af barnet selv, men også af slægt og venner - gratis for Kehlet-kunder! - som havde ønsket at bidrage til denne "illustrerede stamtavle", som Kehlet salvesfuldt kaldte den.

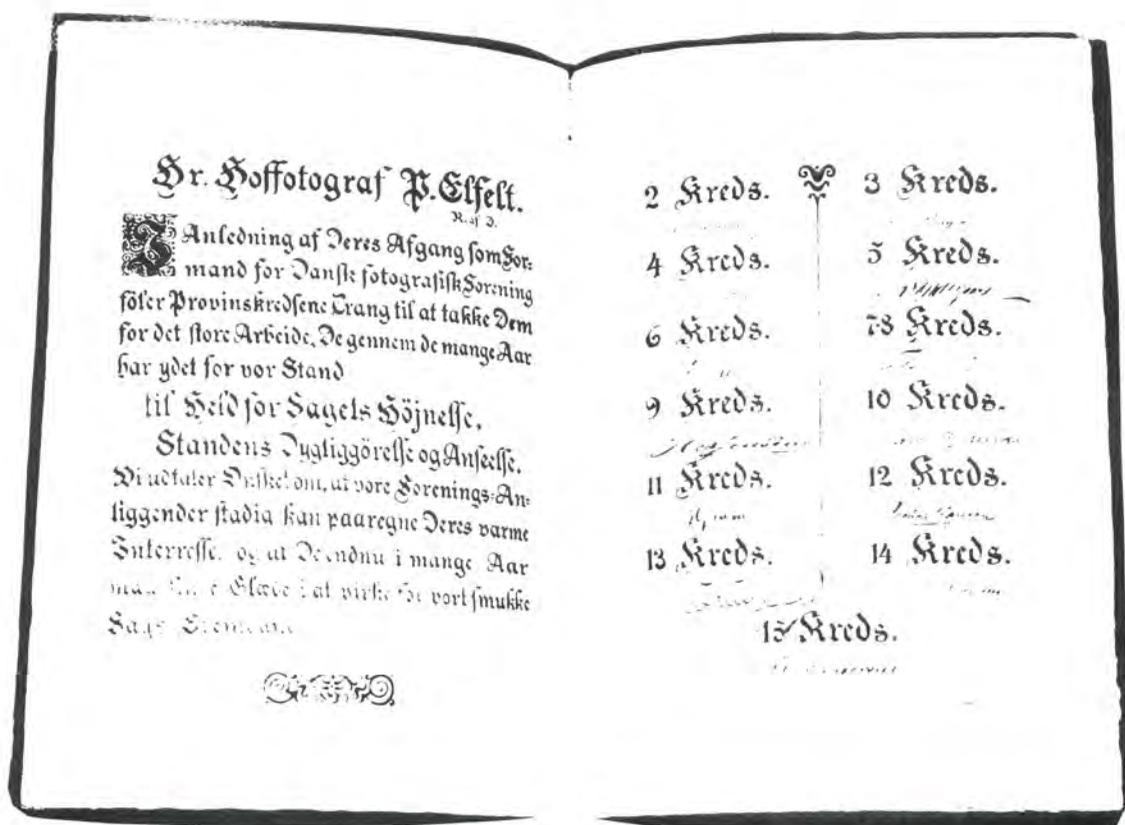
I en reklamebrochure fremhævede Kehlet sit atelier, hvor han brugte et lyssystem, der "nogen gange endda var bedre end selve dagslyset" - man lavede "bløde" billeder.

Kehlet havde en højt udviklet kundeservice. For at mødre ikke skulle ankomme til atelieret med "Sporvogns-trætte Børn", hentede han dem i firmaets bil. Hans Adler-vogn kørte også gratis for folk, der ville fotograferes i festtøj inden en teaterforestilling.

"Folkets kærlighed - vor Styrke" sagde han med kongelig selvfølelse og sparede heller ikke på lyrikken i sine reklametryksager. Med beretninger om efterladte, der ikke ejede et ordentligt foto af en nys afdød og grædende bad Kehlet lave et amatør billede om til et portræt eller om nødvendigt fotograferede dem i kisten. Eller om en morlil, der ofrede spareskillingerne fra sin beskedne aldersrente for at få - det bedst mulige billede af sit hjertebarn. Kehlet blev en institution for et par generationers danskere. Han fotograferede alt fra Poul Reumert til familiens skødehund. Dette direkte "pluk" fra Illustreret Tidende viser med al tydelighed disse månedlige hefters behagelige underholdningsværdi - hvad med at samle på Kehlet-billeder eller hans utroligt aggressive reklame-tryksager?

Museumsklenodie 13

I forbindelse med Danmarks Radios køb af P. Elfelt's kino- film og "Stereoskop-Galleri" var der en hyldest-adresse til P.E. overrakt i 1918, ved hans fratrædelse som formand for Dansk Fotografisk Forening. Dokumentet er nu overgivet til museet. Inde i dokumentet står skrevet:

"Hr. Hoffotograf P. Elfelt.

I anledning af deres Afgang som Formand for Dansk fotografisk Forening føler Provinskredsene Trang til at takke Dem for det store Arbejde, de gennem mange Aar har ydet for vor Stand til held for Fagets Højnelse, Standens Dygtiggørelse og Anseelse.

Vi udtaler Ønsket om, at vore Forenings-Anliggender stadig kan paaregne Deres varme Interesse, og at De endnu i mange Aar maa finde Glæde i at virke for vort smukke Fags Fremgang".

Kredsformændene og medlemmerne har derefter underskrevet dokumentet.

Den smukke håndkolorerede tegning af P.E. er lavet af Fotograf Niels Mikkelsen (1872-1950) fra Faaborg. Et fint supplement til museets særlige Elfeltsamling.

Museet for Fotokunst afholder loppemarked og auktion

Det foregår **lørdag d. 15. oktober 1996** fra kl. 10-15 på Brandts Klædefabrik i Odense. Kl. 14:00 bydes der på AUKTION. STANDPLADS kan lejes. Ring til Jørgen Jensen, tlf.: 4089 6566 eller 6617 0147 efter kl. 17:00. Entre kr. 25,-. Overskudet går til indkøb af fotokunst.

Auction Team Köln

Næsten 6.000 auktionsnumre kom under hammeren ved den sidste store auktion i Köln. Priserne viste en let stigende tendens for de bedre varer.

Et camera obscura telt fra ca. 1860, kr. 30.000. Et camera obscura ca. 1840, kr. 35.000. "Leicagevær" (1958), kr. 80.000. Nikon SP-sort, kr. 60.000. Stereo Detektivkamera "Stirn", kr. 18.000. Bland de mange klenodier var der et fint "Mutoscope", 1890, kr. 25.000. Desuden fik det sjældne Muschel-Mutoscope, 1890, hammerslag ved kr. 85.000 - for næsten samme pris kunne man erhverve sig et "The Natural Stereoscope" 1860.

På den efterfølgende auktion blev der sat verdensrekord. Hammerslagspris 480.000 Dkr. for et Leica 250 GG. Tre købere var på banen, men det blev amerikaneren Stan Tamarkin, der måtte tømme sin tegnebog!

Et velholdt Dubroni-kamera med udstyr gik for den nette sum af Dkr. 90.000. Af andre priser kan nævnes: Agfa Selecta-m Dkr. 2.800,-. Nikon F Motor Dkr. 11.000,-. Nikon SP Dkr. 12.000,-. Robot Royal 24 Dkr. 4.800,- og endelig slutnummeret Planox 6 x 13 Dkr. 15.000,-.

Günther Kadlubek & Rudolf Hillebrand: KADLUBEKS KAMERA KATALOG 96/97. Format: 30 x 21 cm. 418 sider. Danmarks Fotomuseum. Telf: 9722 5322. Kr. 298,- plus porto.

Niels Resdahl Jensen

Alle fotosamlere kender McKeown's kamera katalog. Et lignende tysk er nu kommet i 2'udgave. Kadlubeks Kamera Katalog "96/97" - på 418 sider. Over 13.500 kameraer, over 1200 fotografier, med aktuelle priser i DM på samler- og nyere brugt kameraer, samt de helt nye apparater.

Dette katalog er trykt på tværs med lange rækker af kameraer fra de forskellige fabrikker. Alt deles i 9 rækker: Katalog nr., kamera navn, format, filmtype, konstruktionsår, objektiver, lukkere, forklarende bemærkninger, som nævnt priser i DM! De lange rækker brydes af pæne og klare billeder af de beskrevne kameraer. Dog leder man tit forgæves efter en illustration. Man føler hurtigt at bogen er mangelfuld her. Man savner også enhver beskrivelse af tilbehør til de mest spændende systemkameraer, objektiver, søgere og lignende. Bogens stærke side er den stramme og præcise opstilling af kameratyperne. Her gør den god gavn. Personlig ser jeg frem til 10. udgave af McKeown's katalog og betragter Kadlubeks værk som et godt supplement. Bogen vises frem ved den første mødeaften.

Fotohistorie på Københavns Universitet!

Med titlen "Fotografer gennem tid og genrer" - kan man nu få kvalificeret belæring af tre fagfolk, medlemmer af DFS cand. comm. Johanne Marie Jensen, mag. art. Birna Marianne Kleivan og cand. mag. Mette Sandby. Forelæsningerne går over 5 mandage i perioden 4/11 - 2/12. Kl. 19:15-21:00.

Emnerne spænder fra J.M. Daguerre, Fox Talbot, Henri Cartier Bresson, Margaret Bourke-White, Diane Arbus samt Cindy Sherman. Samlet kursuspris er kr. 195,-, med rabat for senior-folket. Ring på telf: 3314 4827 for program og tilmelding, men det HASTER. Købmagergade 52., fra 9:00- 16:00.

Fotohistorisk jubilæum

Medlem af DFS Niels Elswing kunne den 10. maj fejre sit 50-års jubilæum som fotograf på Nationalmuseet. N.E. har gennem tiderne leveret fotografier til værkerne Slotte og Herregårde, Politikens Danmarks Historie, Trap Danmark, men ikke mindst det daglige forbrug til Nationalmuseet. Den tidligere landsformand for Dansk Fotografisk Forening har tillige beklædt mange tillidshverv indenfor sin branche. TILLYKKE!

Vore mødeaftener afholdes i:
Østerbro Medborgerhus,
Århusgade 103,
2100 København Ø.
Kl. 19:30.

P&T og Asta Nielsen

P&T har udsendt to frimærker, med henholdsvis portrætter af Asta Nielsen og Karen Blixen. De smukke frimærker er skabt af kunstneren Austin Grandjean. Med næsten ulæselig typografi er angivet EUROPA (!), men hvem er damerne? Hvilken arrogance eller mangel på respekt! Mig bekendt findes der ingen frimærker, hvor man undlader at skrive vedkommendes navn. De to frimærker bør trækkes tilbage - for at genudsendes med navnene Asta Nielsen og Karen Blixen.

Manifestation	sept.	oct.	nov.	dec.
Berlin Logenhaus Emser Str. 12-13				15. dec.
Bielefeld Ravensberger Park Heeper Str. 37				7. dec.
Bonn Brückenforum Kennedybrücke	21. sept.		23. nov.	
Bremen Konsul-Hackfeld-Hs. Birkenstr. 34		27. oct.		
Dresden Kulturpalast Schloßstrasse			3. nov.	
Hamburg Handwerkskammer Holstenwall 12	15. sept.			1. dec.
Hamburg (Cla Mozart-Säle Moorweidenstr. 36				
Hannover Wulfeler-B.-Gastst. Hildesheimer 380	29. sept.			8. dec.
Kiel Legienhof Legienstr. 22			30. nov.	
Leipzig Agra-Club Bornaische 380			16. nov.	
Lübeck Hotel Schwarz-Bunte Bei d. Lohmühle 11A	14. sept.			
Magdeburg AMO-Kongresshaus Erich-Weinert 27				14. dec.
Osnabrück Hotel Hohenzollern Hauptbahnhof		26. oct.		
Rostock Hotel Radisson SAS Lange Str.		19. oct.		

INFO-TEL: 0049171/6409880 FAX: 0049/4025068E4
POSTBOX: H. Schmidt POB 761022 D-22060 Hamburg

Visitkort fotografi af H.C.A. - pris 11.800 kroner!

*Marianne Leth Jørnø
Christie's Auktioner*

En meget fin samling på 285 signerede fotografier af kendte personer har været under hammeren på en stor Christie Auktion i New York. Samlingen, der tilhørte en amerikaner Wesley Marans, omfattede berømt heder fra dette århundrede såvel som forrige.

Marans var begyndt at samle på signerede fotografier i 1967. Han var blevet fascineret af gangsteren Al Capone, som han havde set hos en ven. Billedets udtryksfuldhed i sammenhæng med den gådefulde signatur appellerede til ham. Han syntes, der var en voldsom synergi. Marans samling kom til at omfatte alle kategorier af kendte. Blandt eventyrere og kriminelle er billeder af Bonnie og Clyde, solgt for kr. 110.000. Forskere og tænkere er repræsenteret ved bl.a. Graham Bell, Madame Curie, Freud og Karl Max, som fik hammerslag ved kr. 65.000. Skribenter som Henrik Ibsen, Leo Tolstoy og Jules Verne er der. Blandt militærfolk, politikere og kongelige ses general Custer til kr. 4.300. Abraham Lincoln, som gik for auktionens højeste bud, kr. 220.000, for et visitkort billede! Italiens tidligere diktator Benito Mussolini, dronning Victoria og prins Albert var også til falds.

Kunstnere omfattede bl.a. Claude Monet og August Rodin. Blandt musikere og scenefolk var der fotografier af Sarah Bernhard, Johannes Brams, Caruso, Edvard Grieg, Frantz Liszt, H.C. Andersens "elskede" sangerinde Jenny Lind m.fl. Moden af signere portrætfotografier startede i 1860'erne, ca. 20 år efter fotografiets opfindelse, og den er stadig intakt. Der er en bemærkelsesværdig forskel mellem de kendsgerninger, som åbenbares af et fotografi og af en autograf. Fotografen kan retouchere et fotografi for at smigre personen og gør det ofte. Rynker udglattes, vorter fjernes, næseoperationer eller en ansigtsløftning udføres. Men SIGNATUREN er ikke til falds. Den lader sig ikke forskønne. Den har vi valgt som specifik kode for en person, ligesom

fingeraftrykket. Måske har den også en egen direkte og ægte forbindelse til selve personligheden.

Der er sket en markant forandring indenfor fotografi og håndskrift i de sidste 150 år. Det sås tydeligt i denne samling. På de tidligste fotografier er personen afbildet i sit bedste søndagstøj. Oftest anbragt i en overlæst stol eller afstivet af en hovedstøtte, strunk og alvorlig, medens fotografen talte de 60 til 120 sekunder, der var nødvendige for, at aftrykket kunne sætte sig på koldodium- eller sølvnitratpladen. På de tidlige fotografier vover ingen at smile.

Moderne fotografering er anderledes. Fotoudstyret kan tage øjebliksbilleder, og fotografen er på jagt efter at gengive folk i fortællende positioner, det uformelle portræt. På samme måde er vores forældres sirligt snirklede håndskrift blevet erstattet af en mindre disciplineret skrift uden falbelader. Skrivekunsten er i dag betydeligt reduceret. Vore forfædre ville nok synes, at den bestod i at producere utømmede kragetæer med en kuglepen. ●

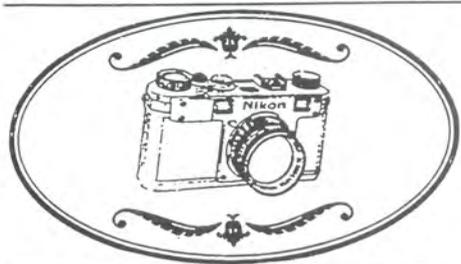
100-års dagen!

Den 7. juni 1996 var det 100 års dagen for den første filmforevisning i Danmark - en kendsgerning som blev oversat af DR & TV 2, som har et fællesansvar for det elektroniske husalter i ethvert hjem. Et helt århundredes film fik præcis 21 minutter med på vejen. Det var alt hvad DR kunne spendere på instruktøren Ole Roos. Resten af aftenen var amerikanske "kultur" af værste skuffe. Det var et skamfuldt fødselsdagsgilde! I Kongens Have derimod, blev der vist marathontestilling af danske storværker - bedrøveligt nok blev Claus Hermansens J.P.A. film ikke klar til dagen, men vises forhåbentligt i DR når den er klar. ●

Kik ind til FOTO-SLARAFFENLAND i
Sønderborg

KØB SALG BYTTE
KOMMISSION

GRØNNINGS FOTO-CENTER
Perlegade 54 - 6400 Sønderborg
Tlf: 74 42 15 39 Fax: 74421522
Åben 9.30 - 17.30 lørdag 9.30 - 12.30

"Dit & Dat"

Generalforsamling & Landsmøde

Loppemarked

På en usædvanlig dejlig forårsdag blev årets generalforsamling og landsmøde afholdt i medborgerhuset "Badstuen" i Odense. Efter at formanden, Andreas Trier Mørch, havde budt velkommen, var scenen klar til loppemarkedet.

De næsten 70 deltagere var overvejende kommet fra det jyske område. Handlen gik livligt, stemningen var god, og mange fik sig en hyggelig foto-sludder. De store fotografiske sjældenheder er der efterhånden langt imellem. Højere priser i Tyskland er vel en medvirkende årsag? Efter to timers anstrengende "arbejde" viste uret 12:00, herefter var der middagspause til 13:30, tidspunktet for den berammede generalforsamling.

Formandens beretning

Andreas Trier Mørch bød de tilstedeværende velkommen til årets generalforsamling. Selskabets revisor Henri Mæhle modtog hvervet som dirigent og næstformanden Tune Laug blev referent. Derefter konstaterede dirigenten at generalforsamlingen var lovligt indkaldt, hvorefter ATM fik ordet.

Formanden gennemgik årets møderække i København, samt diverse loppemarkeder og anvisningsalg. ATM fremhævede september-mødet, hvor D.F.S. hyldede fotoklubben KFAK's 100-års jubilæum. Desuden nævntes KFAK's store udstilling i Københavns Rådhus, hvor bl.a. Andrew Daneman og Niels Resdahl Jensen havde bidraget.

Formandsberetningen fortsatte med at omtale Dansk Fotohistorisk Selskabs stadig stigende internationale opmærksomhed, hvilket har haft til følge, at 14 artikler fra Objektiv er blevet optaget i "Literature Index of the European Society for the History of Photography 1995" i London.

Flere medlemmer af selskabet har medvirket til en udstilling i H.C. Andersen Museet og etableringen af Palle Fogtdals FotoCafé på Østergade i København.

Formanden omtalte derefter de 3 numre af Objektiv, hvor især den nye trykkes teknik, det behagelige halvmatte papir, og ikke mindst, en væsentlig bedre billedkvalitet havde hævet niveauet betydeligt. Temanummeret "Kinematografiens udviklingshistorie - og filmens fødsel" var en hel speciel satsning, som havde vakt genklang. Et sponsorbeløb fra Nordisk Film havde styrket økonomien. Til gengæld havde filmselskabet fået lov til at få trykt et antal eksemplarer, som ville blive uddelt til medarbejderne i anledning af Nordisk Films 90-års jubilæum.

Formanden sluttede sin beretning med status over selskabets medlemstal: 38 udmeldt, 34 indmeldt. Facit: 396 medlemmer. Beretningen blev enstemmigt godkendt.

Kassererens beretning

Selskabets kasserer Niels-Ove Rolighed præsenterede årets regnskab, trykt i Objektiv nr. 72. De enkelte poster blev gennemgået med det glædelige resultat, at der var et overskud på ca. 18.000 kr. Herefter fremlagde kassereren et budget for det kommende år, som desværre ville komme ud med et negativt resultat, hvis bestyrelsen ikke greb ind. Årsagen var en forhøjelse af trykkeomkostninger m.m. Det foreliggende regnskab blev godkendt.

Indkomne forslag

Der var ingen indkomne forslag fra medlemmerne.

Valg til bestyrelsen

På valg var: Andreas T. Mørch, Niels-Ove Rolighed og Kaj Kempel. Ingen modkandidater var opstillet. Alle blev genvalgt.

Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig og fik følgende sammensætning:

Formand:	Andreas Trier Mørch
Næstformand & Redaktør:	Flemming Berendt
Kasserer:	Niels-Ove Rolighed
Anvisningssalg:	Niels Resdahl Jensen
Best-medlem:	Kaj Kempel
Best-medlem:	Tune Laug
Best-medlem:	Svenn Hugo

Kontingent

Bestyrelsen foreslog kontingentet hævet til kr. 250,- med virkning fra 1997.

Begrundelsen for denne stigning er en forøgelse af trykkeomkostningerne fra ca. kr. 18,- pr. nummer til kr. 26,- pr. nummer, samt en tilsvarende procentforøgelse for temanummeret. Hertil kommer en afmatning i anvisningssalgsprouvet.

De tilstedeværende medlemmer fremkom derefter med følgende forslag:

1. En kontingentforhøjelse til kr. 300,-
Begrundet med bibeholdelse af det nuværende fine tryk, samt økonomisk stabilitet flere år fremover, samt investering i ny teknik.
2. En kontingentforhøjelse til kr. 275,-
3. En kontingentforhøjelse til kr. 250,-
- bestyrelsens forslag.

Det mest vidtgående forslag kom til afstemning først:

For stemte: 26
Imod stemte: 12

Hermed var dette forslag vedtaget. *)

Valg af revisorer

Henri Mæhle og Lars Schönberg-Hemme blev genvalgt.

Eventuelt

Kaj Kempel meddelte, at der ville blive arrangeret to møder i Jylland:

Lørdag 26. oktober 1996

Lørdag 2. februar 1997

Flere medlemmer fremkom med ønsker og spørgsmål:

Et forslag om at henlægge generalforsamling & landsmøde til en søndag blev bl.a. modargumenteret med 3-5 timers hjemkørsel efter afslutningen.

Et andet forslag gik ud på at afvikle generalforsamlingen om formiddagen, hvorefter loppemarked og anvisningssalg kunne begynde efter kl. 14:00.

Endelig var der et forslag om at henlægge G & L til slutningen af en måned - formålet virkede uklart.

De forskellige forslag vil blive drøftet i bestyrelse.

Redaktørens beretning

Objektivs gradvise forbedring vedr. tryk- og billedkvalitet beroede i høj grad på den ekspertise redaktionen var i stand til at trække på. En stor TAK for disse bidrag. I anledning af "Kulturår 96" er det besluttet at fremstille et temanummer med titlen "Kjøbenhavn - dengang". En beretning om prospektfotografens vilkår og vanskeligheder med at forsyne det billedhungrende publikum med "sofa-stykker".

Til sidst takkede dirigenten for god ro og orden og ønskede på gensyn næste år.

*)Bestyrelsen har imidlertid besluttet at der KUN er behov for en kontingentstigning på kr. 275,- årligt - gældende fra 1997, men tager til efterretning at kontingentet, hvis der bliver behov derfor, kan hæves til kr. 300,- uden ny generalforsamlingsbeslutning.

Anvisningssalg

Endelig var tiden inde til det store anvisningssalg. De mange fotografiske effekter var opstillet i behørig nummerorden. Andreas T. Mørch og medarbejdere svingede dels arme, ben og hammer i en uendelighed. Kvaliteten af de udbudte varer bestemmes af medlemmernes trang til at skille sig af med dubletter, og det er sjældent det bedste. Enkelte gode ting fik prisskruen til at dreje en smule, men det lykkedes ikke at slå rekorder. Omsætning ca. kr. 12.000!

1. John Philipps æresdiplom vises frem.
2. Hans og Arne studerer Leica.
3. Her handles der livligt, måske en optik?
4. Et indbundet eksemplar af "Kinematografiens forhistorie" gives til Bjarne fra D.F.
5. Det er lige mig!
6. Redaktøren modtager en TAK-vin.

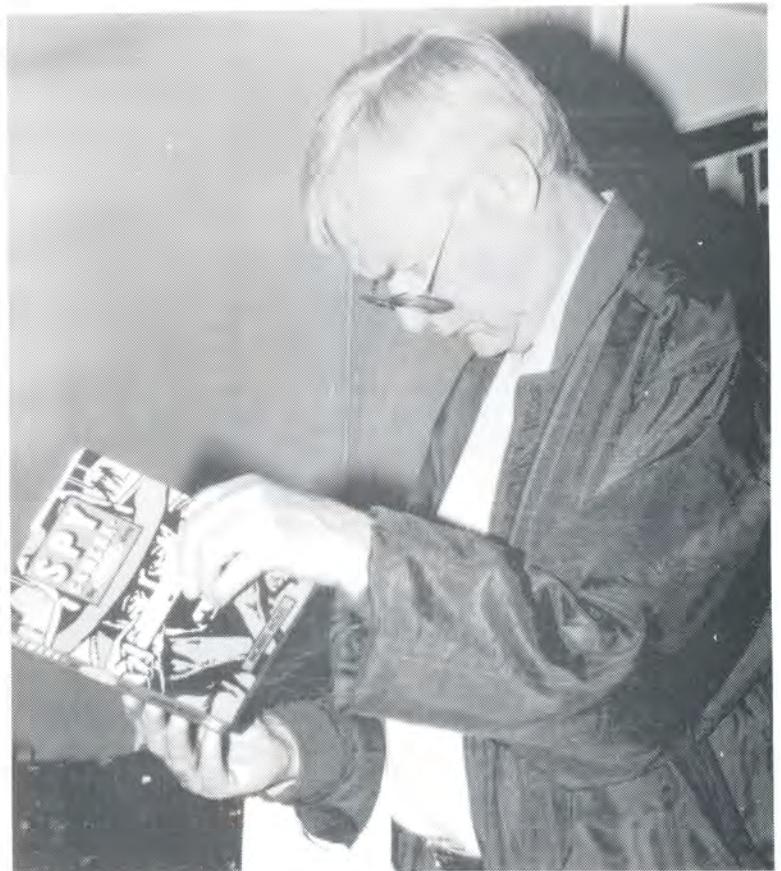
Hans J. Christensen fra Kalundborg præsenterer et nyhvervet stereokamera.

Fotografen: — Jeg haaber De vil forstaa, at jeg bliver nødt til at beregne Prisen for Billedet som Gruppeoptagelse —?

— Nej, nej, — — det er mig, der skal have det sorte Klæde over Hovedet —!

Måske skulle man gå i SPIONLÆRE?

MØDEREFERAT

Januar

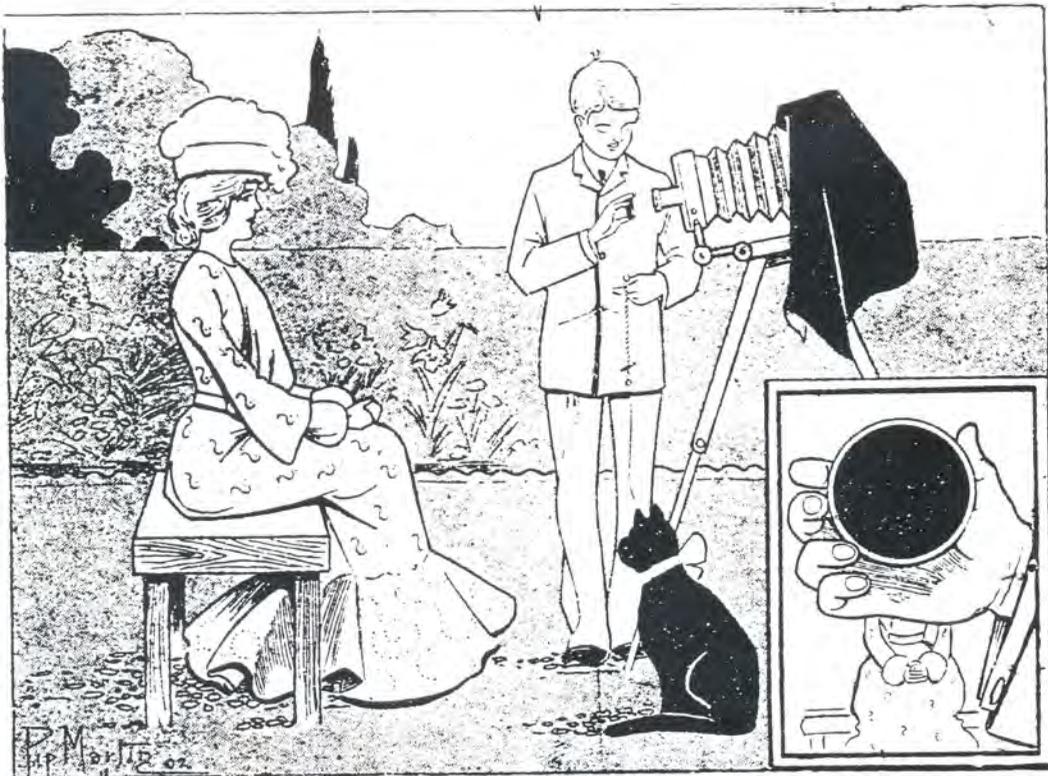
Tune Laug & Flemming Berendt havde tømt skabe, skuffer og vitriner for fotohistoriske kuriositeter for at fremvise disse på aftenens møde. Små indskudte bemærkninger om tingenes oprindelse fulgte fremvisningen. En fornøjelig hyggeaften med god stemning.

Februar

Forfatterinden til "Gennem lys og skygger - familiefotografier fra forrige århundrede til i dag", Johanne Marie Jensen var aftenens gæst. Næsten 50 medlemmer var til stede for at høre et velformuleret og kyndigt indlæg omkring tydning af fotografiernes indhold. Foredraget var suppleret med mange interessante lysbilleder. En livlig pannediskussion afsluttede aftenen. Tak til Marie!

Marts

Fhv. Pressefotograf Mogens von Haven har en "listig" hobby - han interesserer sig for gamle danske træskærerarbejder. Mogens har kastet sin kærlighed på billedskæreren Abel Schrøder, hvis arbejder er lidet kendt, men af kendere højt skattet. Med sit småbilledkamera har den garvede pressefotograf afluret mange pudsige og spændende detaljer i Schrøders arbejder. De fremmødte fik et indblik i fotografiens mange facetter.

Den *rigtige* Amatørfotograf — og hvad han tog.

Anvningsssalgslisten

Odense, lørdag, d. 27. April 1996.

Anvningsssalgseffekterne sælges som best. og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig INTET ansvar for eventuelle fejl eller mangler og den anførte tilstandsbeskrivelse. Køber og sælger erklærer hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes KONTANT på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives ikke. Undtaget er bud fra medlemmer, der ikke er til stede ved anvningssalgslaget. Ved hammerfaldskub vil effekterne blive sendt pr. postoprævning. Den, der afgiver bud for tredemand, hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon eller skriftligt til anvningssalgslederen:

Niels R. Jensen, Rygårds Allé 33A, 2900 Hellerup. Tlf.: 39 62 09 62.

Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	H. slag
1	Dr. Luitke pladekamera 9x12 m/ taske.	B/C	120	120
2	Kodak klappkamera 9x12 Autographic m/ taske.	B	80	80
3	Lysmåler Light Values + kasse med diverse.	B/C	40	40
4	Teaterkikere, den ene perlemor.	A/B	130	130
5	Vokar med 2,8/50mm. Made in USA. m/ taske.	B	70	70
6	Leitz afstandsmaalr, sort.		520	520
7	Kikkert 8x30.		50	50
8	~~Rolleiford.~~ Minolta 16	A	140	140
9	Kasse med A4 diasark, ca 180.		20	20
10	Leica B-taske, model M3	C	100	100
11	Stenheil Culminar 2,8/85, 39mm Leica-gevind. Med Solblende.	B/C	300	320
12	Tokina RMC (Multi coated) 3,5/200mm, 42mm gevind.	B	200	
13	Mamiya Sekor E (Multi coated) 2,8/135mm. Bajonet.	A	60	60
14	Mamiya Sekor kamera model 500TL, 2,8/50mm og 2/50mm. Virker.	B/C	100	240
15	Rodekasse med Gepe diastammer, blade mm.		40	40
16	Polaroid SX-70 Landcamera m. taske, blitz og brugsanvisning. Virker.	A	200	200
17	Bolex Paillard gengiver 8mm m/ taske	B	25	25
18	Vogtlander diastrefviser m/ taske	B	20	20
19	Eumig gengiveroptager, dobb. 8. mm.	C	10	10
20	Laesegang diastrefviser.	C	15	15
21	Paximat diastmagasin, 6 stk. i etui.	B	20	20
22	Minette 8mm viewer til smalfilm m. splejser.	B	5	5
23	Zenni spejlfrefleks m. Helios 2/58mm. BT. Fabriksnvi.	A	350	350
24	Rodekasse.		40	40
25	Eumig dobb. 8 gengiver m. taske.	B	5	5
26	Eumig Sound optager m. ekstern mikrofon og flot beredskabskasse.	B		
27	Eastman Kodak Company fremkaldetank, sjalden.	B	100	260
28	Eksasound Super 8 optager m. mikrofon og taske.	A	5	5
29	Zorki 4K.	A	600	
30	Glasplader, 18x24, 4 æsker med motiver fra maskinfabrikker.	B	60	60
31	Glasplader, 13x18, 4 æsker med personer og motiver fra fabrikskaller.	B	100	100
32	Fotoapp.: Zeiss Ikon Box Tengor og Ferrania Rondine.	B	200	200
33	Elmo Super 8 optager i fabriksemballage.	A	10	10
34	Junor 35mm gengiver m. 3 film, håndbetjent.	B	150	130
35	Beli diaprojektor i bækelt.	B	100	100
36	Kodascope 8mm flimrefviser, model C.	B	150	80
37	Minolta 16 E-E m. BT.	B	100	100
38	Cabin 5x5 miniprojektor.	B	40	40
39	Nettel 13x18 m. Original Nettel objektivi, mrk. Suddeutsche Kamera Werk.	B	1000	700
40	Robot fra flyvevåbnet i stålkasse.	B	700	850
41	Sanyo EM-40XL Super 8 optager m. taske.	B	10	10
42	Cigaretter på treben, udformet som minifotoapparat.	B	260	260
43	Glasplader, 18x24, 4 æsker med motiver fra fabrikskaller, bl. a. Carlsberg og Stjernen.	B	160	160
44	Rodekasse.		110	110
45	Stereobetrager i lille papkasse + Paterson Contact Primer	B	110	110

Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	H. slag
46	Lille trækasse m. 5 glaslojser + minikamera m. Billeder fra Italien + 'Filmette' 35mm flimbeholder	B		5060
47	Rodekasse			20
48	Reinette la m. BT	A		50
49	Topcon spejlfrefleks, objektivi 1,2. m. BT	B		125
50	Zeiss Ikon Ikonlux 12N diastrefviser.	A		110
51	Eposkop (lysbilledapp. i jern og messing, smukt).	A/B	500	400
52	Kodak Retina 1a	B/C		150
53	Zeiss Ikon Box Tengor 54/2, 1934-38.	B/C		30
54	Zeiss Ikon Box Tengor 54/2, 1936-28.	B		50
55	Ica Ideal III, Tessar 4,5/12cm.	C		220
56	Kodak No.2A Folding Autographic Browne med griffel.	B		90
57	Vogtlander Bessa 6x9, Voigtar 6,3/120mm, 1928	B/C		70
58	Edixa-Mat Reflex, Mod. B-L, kamerahus (defekt)	C		40
59	Yashica Electro 35.	A/B		40
60	Zeiss Ikon Colora, Novar-Anastigmat 3,5/45mm.	C		10
61	Zeiss Ikon Contax I, sort, Tessar 3,5/5cm (defekt)	C	1000	1200
62	Kodak No. 1 Pocket Junior.	B/C		90
63	Contessa Nettel Altura, 9x12 pladekamera.	C		120
64	Kodak Vest Pocket Autographic med griffel.	C		100
65	Kodak No. 1A Autographic Junior, mærket Illum, København K.	B/C		90
66	Vogtlander Vito B.	C		40
67	Vogtlander Vito CL.	C		60
68	Ica Lola 136, 9x12 pladekamera.	B/C		130
69	Kodak No. 2C Folding Autographic Browne.	B/C		90
70	Kodak Folding Browne six 20, England	B		60
71	Zeiss Ikon Contessa 35, Z533/24, Tessar 2,8/45mm.	B		340
72	Kodak Retina 1b med taske.	B		180
73	Pladekamera 10x15 med lukker, uden optik (defekt)	C		90
74	Fotografisk Arabok 1947-48-49, svensk.			70
75	Fotomagasinet 1965, komplet årgang.			50
76	Stereoscope, pour positif, 45x107.			200
77	Nikkor 2/50mm, nr. 3107310.	B		200
78	'Danmark set fra luften'			30
79	View-Master m. 5 hjul, æske.	B		70
80	Akarex m. Westar 3,5/45, BT.	B		60
81	Picolette sparebøsse.			80
82	Rodekasse.			70
83	Kasse med fotobøger og blade.			130
84	Exa II m. 2,8/50.	B	250	120
85	Weston Master V m. Invercome.	B		
86	Zeiss Ikon Netar 515, 4 1/2x6, m. Novar Anastigmat 4,5/75mm.	C		110
87	Orion Rio, 6x9, m. Spezial Aplanat 8/105.	C		100
88	Coronet Twelve-20, engelsk 2-øjet boks.	C		80
89	Rodekasse m. 5 kameraer.			60
90	Rodekasse m. 5 kameraer.			200

Nekrologer

Erik Fersling - mindeord.

Det er med stor sorg, at vi har modtaget oplysning om Erik Fersling død. Eriks gode humør under det lange ophold på Herlev sygehus gav anledning til en optimisme, som desværre ikke holdt.

Erik var et værdsat medlem af Dansk Fotohistorisk Selskab dels på grund af hans venlige og vindende væsen og dels på grund af hans oprigtige og aktive interesse for dansk fotohistorie.

Ved mit sidste besøg på Herlev Sygehus fremviste Erik stolt et fortryk til anden udgave af, hvad man vist godt kan tillade sig at kalde hans livsværk, Registrant over Danske Stereoskopbilleder. Denne anden udgave, der både har fotografbiografier og en systematisk listning af de registrerede billeder, vidner både om Eriks akkuratesse og store faglige kunnen.

Arbejdet på registranten begyndte i 1983, og siden da har Erik med megen viden brugt tusindvis af timer på det, som nu er blevet til et stykke dansk kulturhistorie.

I 1989, da der var registreret godt 5000 billeder, udkom første udgave af databasen i bogform. Da registranten havde 10 års jubilæum fortalte Erik i en artikel i *Objektiv*, at en ny udgave er planlagt, når 10.000 billeder er nået. Denne milepæl blev nået, og arbejdet blev blåstemplet med et tilskud til publikationen fra Statens Forskningsråd. Dette var en stor opmuntring for Erik under hans sygdom, og han nåede at iværksætte trykningen, men desværre ikke at se det færdige resultat.

Nævnes må også, at Erik var en aktiv stereofotograf, samt at han bl.a. fandt frem til P.L. Fangels livserindinger, som i engelsk oversættelse blev trykt i *National Stereoscopic Association's* blad *Stereo World*.

Registranten er et vigtigt værktøj for alle, der beskæftiger sig med dansk fotohistorie, og vi vil minde Erik med taknemmelighed hver gang vi drager nytte af registranten. Vore tanker går også til hans hustru og voksne børn, for hvem savnet er størst.

Peter Randløv

G.O.Svane - mindeord.

G.O. Svanes alt for tidlige bortgang er ikke blot et stort tab for familie og venner. I Dansk Fotohistorisk Selskab har vi igennem mange år kunnet nyde godt af Svanes store viden og indsigt i de mere akademisk prægede discipliner inden for det fotohistoriske område. Trods mange års plagsom sygdom har vi i artikler kunnet nyde godt af hans store indsigt og fototekniske viden. Mange gode samtaler er blevet udmøntet i konkrete tiltag, som har været til megen gavn i arbejdet med løsningen af specielle fotohistoriske opgaver. Man gik aldrig forgæves, når et spørgsmål krævede ekspertens svar. Vi husker alle fotografen Svanes meget veludførte fotografiske gengivelser, som blev publiceret i vort blad. De mange originale fotografier af gamle københavnske motiver blev udført, ikke blot i et stort antal, men også med en fagmæssig akkuratesse. Til mange af vore mødeaftener var G.O. Svane den opmærksomme tilhører, men også et medlem, hvis kritiske spørgsmål fik forsamlingen til at lytte. Vi vil savne hans nærvær. Ære være hans minde!

Flemming Berendt

En af Dansk Fotohistorisk Selskabs & Danmarks Fotomuseums bedste støtter gennem mange år, fotograf og direktør Bent Christiansen, stifteren af reprofirmaet Hammerschmidt i Århus, senere direktør for de sammensluttede firmaer Kodak & H-Color, er død, kun 58 år gammel.

Bent Christiansen var en af kræfterne omkring oprettelsen af Danmarks Fotomuseum og blev formand for museets venneforening en årrække. Sideløbende har han støttet, opmuntret og ydet ikke uvæsentlige "håndsrækninger", når det gjaldt at støtte de første temanumre af *Objektiv*. Bekostelige repro-opgaver, bl.a. fremstilling af originale farvefotografier til indklæbning i vort tidsskrift, har vi Bent at takke for. Selskabets medlemmer bøjer hovedet til hans minde. F.B.

**Loppemarked
Lørdag d. 26. 10. 96
Vestbygården
Nyboesgade 35
7100 Vejle**

Dansk Fotohistorisk Selskab indbyder til loppemarked med foredrag.

Program:

Kl. 12:00 **Kaj Kempel** byder velkommen.

Kl. 12:10 **Gunni Jørgensen** holder foredrag om Voigtländer illustreret med eksempler fra sin egen samling.

Medlemmerne er velkomne til at medbringe og fremvise egne Voigtländer ting.

Kl. 13:00 **Loppemarkedet** begynder.

Kl. 16:30 **Loppemarkedet** lukker.

HUSK også at medtage nogle perler fra **DIN** samling til almen beskuelse!

DFS vil være vært ved en kop kaffe/te og småkager.

Tilmelding senest den 19. oktober 1996!

til

Kaj Kempel, Overager 10, 7120 Vejle Øst. Tlf.: 7581 4511.

Vel mødt

MØDERÆKKEN

19/9 - 28/9 - 17/10 - 26/10 (Jylland) -
21/11 - 12/12

Torsdag 19. september

Det første møde i vinterhalvåret vil handle om visitkort-billeder og cykler. Gerhard Ryding præsenterer dele af sin cykel-samling og fortæller om identifikation på grundlag af fotografier. De originale fotografier vil blive fremlagt. Medlemmer, som i løbet af sommerhalvåret har erhvervet nye klenodier, er velkomne til at præsentere disse. Som afslutning vil der blive faldbudt "SKROT" uden limit.

Loppe & anvisningssalg

Lørdag den 28. september

Efterårets STORE LOPPEMARKED & ANVISNINGSSALG afholdes i Østerbro Medborgerhus, Århusgade 103, det sædvanlige mødested.

OBS:

Loppemarkedet starter præcis kl. 13:00.

Anvisningssalget begynder kl. 15:00. Andreas Trier Mørch svinger hammeren.

Kl. 16:30 afsluttes med oprydning - hvori ALLE bedes deltage!

Torsdag 17. oktober

I 1890'erne stod datidens tivologæster og undrede sig over, hvorledes deres kontrafej, uden en fotografers medvirken, blev spyttet ud af en fotomaskine i form af et ferrotypi. Birna Marianne Kleivan har studeret Bosco-fotoautomaten og dens historiske udvikling, som hun på aftenens møde vil anskueliggøre i tale og lysbilleder. Forhåbentlig kan aftenen afsluttes med salg af "SKROT" uden limit

Torsdag 21. november

Fhv. fotohandler i Kgs. Lyngby, Jørgen M. Gregersen, har været aktiv i branchen i mere end en menneskealder. Hans gode humør og aldrig svigtende hukommelse vil utvivlsomt være medbragt til aftenens møde. En serie lysbilleder med hidtil ukendte fotografier bl.a. af forfatteren Soya og andre kendte lyngbyborgere vil akkompagnere en beretning om en tid, som forsvandt. Vi afslutter med det sædvanlige "SKROT" uden limit.

Torsdag 12. december

ÆNDRET MØDETID: KLOKKEN 19:00

Julemødet begynder, traditionen tro, med det store anvisningssalg. De tilmeldte effekter SKAL være mærket med NUMMER og opstilles på bordene. 19:30 begynder salget under anvisningssalgsleder Andreas Trier Mørchs ledelse, bistået af Sven Hugo. Efter første "halvleg" serveres der kaffe og te samt julebag. Vi håber på et stort fremmøde på årets sidste mødedag før juleferien. Velkommen!

Nye medlemmer

Hans Kongelige Højhed
Prins Joachim
Schackenberg Gods
Møgeltonder
6270 Tønder.

Niels Mikkelsen
Parkvej 143. 1. mf.
2630 Tåstrup.

Susanne Bjørn Nielsen
Hollænderdybet 5. Lejl. 511
2300 København S.

Alan Klestrup
Bygvænget 18. st. th.
2750 Ballerup.

Pressefotograf forbundet
Journalisternes Hus
Gammel Strand 46
1202 København K.

Ole Stern Andersen
Klarupvej 55
9270 Klarup.

Bé Manrhø
Jels Søndergade 21
6630 Rødding.

Bjarne H. Nielsen
Ydbyvej 95
7760 Hurup.

Chr. Winther
Skulkerupvej 6
4632 Bjæverskov.

Kurt Støve
Frilandsvej 3
9800 Hjørring.

Erik Nielsen
Vedbæk Strandvej 444
2950 Vedbæk.

Frank Cilius
Frederiksgade 8
7700 Thisted.

Lars Schwander
Amaliegade 28
1256 København K.

Henning Göttsche
Jelshøjvej 38
8270 Højbjerg.

Birna Marianne Kleivan
Fælledvej 16.1.TV.
2200 København N.

VELKOMMEN

SPALTELUKKEREN

Fotografier fra Tallinn, Riga, Vilnius og Kaunas kunne opleves i udstillingslokalerne Gammel Dok fra 22. marts til 21. april 1996. Ophavsmanden var D.F.S.'s formand Andreas Trier Mørch. De mange fotografier med tilhørende tekst er blevet til en arkitekturguide om baltisk arkitektur. Grundlaget for en ferie-ekspedition er lagt. Guiden omfatter 93 bygningsværker, 4 bykort og koster kun kr. 85,-. Kan købes i Gammel Doks boghandel eller bestilles på telefon: 3157 1930.

Stereoskopklubben er begyndt at udsende sit eget medlemsblad "STEREOVINDUET" i A4 format på foreløbig 6 sider. Redaktøren Claus Krarup bebuder at bladet skal komme 9 gange årligt - hvis økonomien tillader det. Det første nummer byder på smånyt om klubbens virksomhed samt et par artikler beregnet for stereofans. Vil man bidrage med materiale eller artikler er telefonnummeret 3180 0737. Claus Krarup, Hyrdeledet 14, 2400 København NV.

Danmarks Fotomuseum har indkøbt en yderst sjælden magnesium blitz fra århundredskiftet. Den blev fundet af bladets redaktør i Lissabon. Portugal betegnes som et "hvidt område" vedr. fotografika-fund!

NØDRÅB, NØDRÅB, NØDRÅB. Redaktionen efterlyser et medlem af D.F.S., bosiddende i København eller omegn, som kan tilbyde at lægge RASTER i Objektivs fotografier. Arbejdet omfatter ca. 40-50 billeder pr. nummer, 4 gange årligt. Arbejdet er ulønnet, men papir og kemi leveres. Repromaskinen fylder ca. 1 kvadratmeter. Fotografier og dokumenter bliver leveret og afhentet. Ansættelsestidspunkt: Forår 1997. Henvendelse telf: 4919 2299.

Computerfreak søges: Som bekendt kan man hos Niels-Ove Rolighed rekvirere et REGISTER over samtlige numre af OBJEKTIV. For yderligere at kunne udnytte indholdet optimalt SØGES en REGISTRANT, som har lyst til at skrive et NAVNE INDEKS. Henvendelse telf: 4919 2299.

Kunstner efterlyses. Redaktionen efterlyser en god tegner, som med tuschpen kan levendegøre prospektfotografer fra det forrige århundrede i forskellige attituder. Henvendelse telf: 4919 2299.

Adresseændring: Det er meget vigtigt, at medlemmer, som skifter bopæl, meddeler dette til selskabets kasserer. ALLE fejladresserede fremsendelser af Objektiv, samt ALLE, som ikke har indbetalt kontingent RETTIDIGT, belaster portokontoen med ekstra kr. 15,- pr. nummer!

Sidste hånd er ved at blive lagt på KULTUR-ÅRETS temanummer "Kjøbenhavn - dengang". Har man bidrag - f.eks. usædvanlige gamle københavnerbilleder - er det sidste udkald: 4919 2299. Redaktøren.

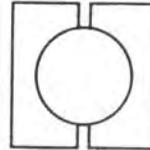
Statens Videnskabelige Forskningsråd har bevilget en sæk penge til Erik Ferslings registreringsarbejde over danske stereoskopbilleder. Tillykke med det!

Fabriksvej 7 DK-6270 Tønder
Telefon 74 72 32 11

NJAL FOTO

NJALSGADE 22 - 2300 KBH. S. 31 54 55 90

KODAK & H-COLOR

DE FORENEDE FOTOLABORATORIER A/S

Kamera-specialisten

AGFA

FREDERIKSSUNDSVEJ 136 - 2700 BRØNSHØJ - TLF./FAX: 31 60 63

GOECKER PROF-SERVICE 35 82 11 00

Tilangade 13A • 2200 København N
Postbox 666 • Fax 35 82 52 00

Polaroid vision

Et moderne og spændende instant kamera. Automatisk billedopbevaring i magasin bag på kameraet !

Polaroid a.s.

Blokken 75, 3460 Birkerød, Tlf. 42817500

Christianshavns

FOTO

brugt foto
købes -
køb - salg -
bytte

FILM fremkaldes
og kopieres

artikler TORVEGADE 55

Telefon: 31 57 78 71.

ALT I TRYKSAGER

Idé/layout - sats - repro.

Tryk af: 4-farve brochurer, hæfter, brevpapir,
labels, visitkort, kuverter, blanketter, plakater

Lyntryk med kap. på 100.000 kopier/timen

Eget bogbinderi.

TOBEMO OFFSET A/S

Vesterbrogade 95A, 1620 Kbh. V, Tlf. 31 22 00 15

VESTERBROGADE 179

Telefon 31 21 44 76 - Telefax 31 31 14 16

Åbent: ma.-to. 9-17.30, fr. 9-19, lø. 9-13

50% RABAT PÅ FOTOARBEJDE - POSTORDRE

HERBST & PREUSS FOTO

ØSTERBRUGADE 64 . 2100 KØBENHAVN Ø . TLF. 31 42 71 17

COLOR FOTO
LYNGBY

45883676

COLOR FOTO
FREDERIKSBERG

31108213

COLOR FOTO
ESPERGÆRDE

42232377

HØRSHOLM FOTO
HØRSHOLM

42860350

Bestyrelse, adresser mm.

- Redaktion:** Objektiv udsendes i april, september og december. Gamle numre kan købes.
Henvendelse: **Flemming Berendt.**
- Økonomi:** Kontingent: 275,-.
Medlemsperiode: 1. januar til 31. december. Girokort udsendes sammen med december-nummer af Objektiv.
Kontingentet skal være betalt senest **1. februar.**
DFS's gironummer: 1 50 64 47.
Henvendelse: **Niels-Ove Rolighed.**
- Adresseændring:** Ca. hvert andet år udsendes en opdateret medlemsliste.
Indholdsfortegnelse over alle numre af Objektiv kan rekvireres.
Henvendelse: **Niels-Ove Rolighed.**
- Anvisningssalg og loppemarked:** Medlemsskab af DFS er obligatorisk for at kunne deltage i køb og salg.
Sælger og køber betaler hver 12,5% i salær til DFS. Skriftligt bud fremsendes til lederen af anvisningssalg.
Anvisningssalg afholdes normalt på generalforsamlingen i april, i oktober i Jylland og på decembermødet i København. Tilmelding af fotografika senest 1. marts, 10. august og 1. november.
Derudover afholdes loppemarked i januar/februar, april, september og oktober.
Henvendelse: **Niels Resdahl Jensen.**
- Møder:** København: Vejde:
3. torsdag i måneden kl. 19.30 i sæsonen i: Oktober og januar/februar i:
Østerbro Medborgerhus Vestbygården
Århusgade 103 Nyboesgade 35
København Ø. 7100 Vejle.
Tlf.: 3138 1294.
- Bestyrelse:**
Formand	Næstformand og Redaktør	Kasserer	
Andreas Trier Mørch Rigensgade 5 1316 København K Tlf.: 3314 1408	Flemming Berendt Postboks 49 Teglgårdsvej 308 3050 Humlebæk Tlf.: 4919 2299	Niels-Ove Rolighed Terpetvej 585 9830 Taars Tlf.: 9896 1541 Fax: 9896 1584	Tune Laug Vanløse Allé 80 2720 Vanløse Tlf.: 3879 0715
Niels Resdahl Jensen Rygårds Alle 33A 2900 Hellerup Tlf.: 3962 0962	Svenn Hugo Poulsvej 1 4040 Jyllinge Tlf.: 4673 2744	Kaj Kempel Overager 10 7120 Vejle Ø Tlf.: 7581 4511	
- Æresmedlemmer:** Flemming Anholm
Sigfred Løvstad, R
John Philipp

Følgende medlemmer har bidraget til dette nummer:

Cote Cuculiza	Danmarks Fotomuseum	Palle Fogtdal	Fotografisk Center
Carl-Hermann Hansen	H.C.Andersen Museet	John Jensen	Tune Laug
Andreas Trier Mørch	Hanne Pedersen	John Philipp	

Indsendt materiale er underlagt bladets almindelige layout.

Udgivet med støtte af Kulturministeriets bevilling til de alment kulturelle tidsskrifter.

ISBN 0107-6329 Denmark.

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af skriftet samt dele deraf er kun tilladt efter skriftlig tilladelse fra Dansk Fotohistorisk Selskab.
No part of this publication may be reproduced in any form without prior permission in writing from the Copyright holder.
Copyright Dansk Fotohistorisk Selskab. All rights reserved under international Copyright Convention.

Tryk: PE Offset, Tømrervej 9, 6800 Varde.

Fotograf Carl Nielsen (1850-1891) Viborg.

"Efter modtagne ordre, kan jeg være hos Dem i løbet af 1/2 time pr. mil. Befordring "Tri-Cykel". Ærbødigst C.N."

PHOTOGRAFICA
THEY & SECOND HAND

SKINDERGÅDE 41, 1159 KBH K, 33 14 12 15